Co přinese nová krajská koncepce EVVO 4/

EVVO je povinnou součástí RVP. Jaké to nese výsledky? 7/

Vývoj environmentální výchovy jde přes frustraci k úspěchu 13/

Živá zvířata při EVVO: Vzdělávání, nebo cirkus? 25/

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

magazín o ekovýchově v Praze
číslo 1.

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

evVo Ekologická výchova v Praze

LESY HL. M. PRAHY

ÚVODNÍK

Milé čtenářky, milý čtenáři,

rád bych vám představil Pražskou evvoluci, časopis o pražské EVVO. Jak vidíte, časopis je to elektronický. Pro snadné čtení můžete využít aktivní obsah či navigační šipky na žlutém okraji. Symbol domečku vás vrátí zpět na obsah.

Podoba i forma Pražské evvoluce se bude ještě vyvíjet. Inu, evvoluce :) To, jak bude časopis vypadat, můžete ovlivnit i vy. Vyplňte nám prosím tento dotazník, zabere to jen pět minut. Děkujeme velice.

Přeji příjemné čtení

Martin Mach Ondřej

Pražská evvoluce
1 / 2016

Pro Magistrát hl. m. Prahy vydal BEZK, z. s.

BEZK
Letohradská 17
170 00 Praha 7
233 381 546
www.bezk.cz

Vydání připravil: Martin Mach Ondřej
Grafický návrh a sazba: Matouš Mihaliček

OBSAH

3/
Úvodní slovo k oblasti environmentálního vzdělávání a péči o pražskou přírodu

4/
Co přinese nová krajská koncepce EVVO

7/
EVVO je povinnou součástí RVP.
Jaké to nese výsledky?

9/
Campbellovo paradigma: Nová teorie environmentálních postojů a motivace environmentálně šetrného chování

13/
Vývoj environmentální výchovy jde přes frustraci k úspěchu

15/
Poselství pražských alejí

17/
Vyprávění o pražských skalách

20/
Jak (ne)dělat naučné stezky

23/
Kamarád ježek, mladší sourozenec Bodlinky do škol

25/
Živá zvířata při EVVO: Vzdělávání, nebo cirkus?

26/
Divočina v hlavním městě: Lesní zvěř obývá zookoutek v Malé Chuchli

27/
Za domácími zvířaty na farmu Toulcova dvora

28/
Ve škole za školou

29/
Pokazí vycházku do přírody znečištěné ovzduší?

30/
Co vám schází, pražští chodci?

32/
Lesní pedagogika

34/
Výstava LES – Nechte se vtáhnout do příběhu stromů a lidí

35/
Putujte s Tobiášem Lolnessem ve větvích. Doslova.

36/
Zajímavé knihy

38/
Terminologický rádce

38/
Rozumíte těmto zkratkám?

39/
Kalendář akcí

42/
Vybrané pražské projekty a aktivity v oblasti EVVO

Jana Plamínková

Úvodní slovo k oblasti environmentálního vzdělávání a péči o pražskou přírodu

Environmentální vzdělávání dětí a mládeže považuji za velmi důležité z hlediska budování kladného vztahu dětí a mládeže k našemu životnímu prostředí. Vítám novou krajskou koncepci EVVO na období 2016–2025. Vzhledem k tomu, že ji vytvořili odborníci na environmentální vzdělávání, je nová koncepce velmi kvalitně zpracovaná.

V oblasti péče o pražskou přírodu se snažíme zachovat a rozšířit zeleň v hlavním městě Praze, aby měli obyvatelé hlavního města Prahy více prostoru pro rekreaci a odpočinek. Tento cíl naplňujeme pomocí investic do obnovy zeleně a funkčnosti parků, jako je například obnova Letenských sadů, Stromovky či Obory Hvězda. Snažíme se vykupovat zelené plochy z vlastnictví soukromých majitelů do vlastnictví hlavního města Prahy tak, aby bylo v Praze více zeleně. S výstavbou nové vodní linky ÚČOV jsme se začali intenzivně zabývat funkčním využitím celé Trojské kotliny s Císařským ostrovem, a proto vznikla Komise hl. m. Prahy pro řešení celkové koncepce Císařského ostrova a jeho širšího okolí. Komise řeší jak funkční využití prostoru, tak krajinářskou koncepci. Na soutoku Berounky a Vltavy chceme zřídit první příměstský park. Lesy hl. m. Prahy připravují realizaci výstavby záchranné stanice pro handicapované živočichy se vzdělávacím centrem pro děti a mládež.

S měnícími se klimatickými podmínkami a stále častějšími extrémy počasí připravujeme strategii adaptačních opatření proti nadměrnému suchu a povodním, aby se v hlavním městě Praze více zadržovala voda a bylo tak více míst, kde při letních vedrech naleznou Pražané příjemné útočiště. Příkladem je Malostranské náměstí, kde již není potřeba zanechávat k využití volné prostranství pro pořádání trhů, jakož tomu bylo ve středověku, ale právě naopak zde chceme zrušit parkoviště, vysázet zeleň, umístit lavičky a vytvořit tak klidovou relaxační zónu.

Na srdci mi také leží výstavba městských kompostáren pro lepší zpracování komunálního odpadu. Kompostárny vzniknou například ve Slivenci, Ďáblicích či Vinoři. Podporujeme komunitní kompostárny. Dále jsme připravili na deset let nový plán odpadového hospodářství, který počítá i se zákazem skládkování od roku 2024.

Zaměřila jsem se také na revitalizace vodních toků, které hlavní město Praha potřebuje pro lepší zvládání povodní, jako je například revitalizace vodního toku Rokytky v Nedvězí, Svépravického potoka a připravuje se i revitalizace Litoveckého potoka. Realizovala se revitalizace rybníka Slatina. Ne vždy je však účinným řešením revitalizace vodního toku, a tak naopak vystavíme protipovodňovou ochrannou stěnu v ulici Šárovo kolo v Radotíně. Rozsáhlý projekt revitalizace je přepracován na horním toku Botiče ve spolupráci se Středočeským krajem.

Za krásnější biosféru v Praze,

RNDr. Jana Plamínková
radní hl. m. Prahy

Praha, 6. ledna 2016

Park Stromovka je udržován jako park v anglickém stylu, je to přírodní a kulturní památka.

Foto: Aktron / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 3.0

Na skalnatých úbočích Šáreckého potoka se nachází přírodní rezervace Divoká Šárka.

Foto: Iliusvla / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 3.0

Rokytka v Nedvězí krásně meandruje. Z naučné stezky je dobře viditelný tzv. Velký meandr.

Foto: ŠJů / Wikimedia Commons. Licence: CC BY-SA 3.0

Václav Nejman

Co přinese nová krajská koncepce EVVO

Krajská koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) hlavního města Prahy je základním dokumentem města pro informování veřejnosti o životním prostředí a problematice jeho ochrany. Stanovuje a popisuje způsoby, jimiž může Praha dlouhodobě a systematicky působit na své obyvatele v otázkách životního prostředí, podporovat a rozvíjet jejich vztah k okolní přírodě a přispívat k udržitelnému rozvoji metropole a k zachování pražské přírody i pro následující generace Pražanů. Platnost každé koncepce je 10 let a pro toto ohraničené desetiletí koncepce definuje základní vizi a směr, jímž by se mělo environmentální vzdělávání, výchova a osvěta nadále vyvíjet. Konkrétní opatření a aktivity pak popisují navazující akční plány pro kratší časová období.

S koncem roku 2015 skončila i platnost vůbec první pražské krajské koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, s níž hlavní město zahájilo novou a intenzivnější etapu v přístupu k ekologické výchově a podle níž se řídilo od roku 2005. Rok 2015 tak před krajského koordinátora, řídící výbor EVVO a další spolupracující odborníky ze škol, neziskových organizací a veřejné správy postavil spletitý úkol: Zanalyzovat, nakolik se původní myšlenky a vytyčená předsevzetí v praxi splnily, poučit se z úspěchů i cenných negativních zkušeností a závěry ze společné diskuze přetavit v hodnotný nový dokument.

Vize, s níž nová koncepce přichází, pohlíží na Prahu jako na město, „jejíž obyvatelé se chovají šetrně k životnímu prostředí a spolu vytváří město přátelské k životu“. Jejím cílem tedy není vybudovat z Prahy nepřístupnou zelenou pevnost, ale zapojit do ochrany životního prostředí a do péče o zdejší přírodní bohatství samotné Pražany a vytvořit tak jeden společně dýchající organismus. K tomu, aby se vize mohla naplnit, si však jako svůj hlavní cíl a klíčový úkol musíme vytknout, že všem Pražanům zajistíme přístup ke kvalitním informacím o životním prostředí a k environmentálnímu vzdělávání. Pouze tak jim můžeme pomoci rozvíjet jejich vědomosti a dovednosti a podporovat v nich motivaci aktivně se o životní prostředí zasazovat.

Podle analýzy silných a slabých stránek EVVO v Praze a příležitostí a hrozeb, které se s dalším rozvojem EVVO pojí, jsme určili čtyři zastřešující prioritní oblasti, na něž je třeba se zaměřit. První z nich je EVVO zaměřená na děti a mládež, jež zahrnuje i systematické vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti EVVO, zajištění výuky v bezprostředním kontaktu s přírodou či rozvoj mimoškolní a zájmové činnosti pro děti a mládež. Druhou prioritní oblast představují EVVO aktivity pro veřejnost a další specifické skupiny a spadá pod ni realizace osvětových akcí a kampaní EVVO či rozvoj ekoporaden a EVVO aktivit v podnikatelském sektoru.

Třetí oblastí je rozvoj kapacit a kvality EVVO, jejíž součástí je kupříkladu vzdělávání pracovníků a lektorů EVVO, zapojení městských částí Prahy a dalších aktérů do realizace EVVO nebo systematické hodnocení realizovaných programů a projektů. Poslední prioritní oblastí je systémový přístup k realizaci EVVO a zdůrazňuje otázky finančního zabezpečení EVVO, rozšiřování informačního systému EVVO, využívání nových informačních kanálů a zkvalitnění koordinace při realizaci EVVO.

V čem by se všechny budoucí environmentální aktivity a projekty měly sbíhat, to je zájem o celou rodinu a kontakt se všemi jejími členy – s dětmi, s rodiči, ale i se zástupci nejstarší generace. Každý z nich má své vlastní potřeby a požadavky, přitom se každý pohybuje v jiném prostředí a může tak šířit své poznatky i zkušenosti jiným směrem.

V závěrečné, implementační části je zásadním přínosem nové koncepce systém průběžného vyhodnocování realizovaných aktivit. S ohledem na zpětnou vazbu ze strany účastníků a na základě vybraných evaluačních kritérií bude posuzovat úspěšnost aktivit a programů a kontrolovat, zda naplňují vytyčené cíle. Věříme, že nový systém pravidelného monitoringu přispěje k tomu, aby podpora environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v hlavním městě co nejefektivněji fungovala.

Plné znění i zkrácenou verzi Krajské koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty hlavního města Prahy na období 2016–2025 si můžete stáhnout na Portálu životního prostředí hlavního města Prahy v sekci Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta.

Ing. Václav Nejman, krajský koordinátor EVVO pro hl. m. Prahu, středisko Ekologická výchova Lesy hl. m. Prahy.

Lubor Hruška

Jaké jsou silné stránky nové koncepce?

Silnou stránkou je, že nová krajská koncepce EVVO částečně navazuje na tu dosavadní, ale zároveň přináší také nové směry a nové podporované oblasti, které reflektují současné trendy v EVVO i nově připravovaný Státní program EVVO na národní úrovni. Nová koncepce je zaměřena na výsledky a má nastaveny indikátory pro jejich vyhodnocování, to je v souladu s požadavky EU.

Při tvorbě KK EVVO byly navíc využity poznatky z realizovaného sociologického šetření mezi školami, veřejnou správou a poskytovali EVVO aktivit, což umožnilo lépe identifikovat současný stav a potřeby pro další rozvoj této problematiky na území hl. m. Prahy.

Jaké jsou naopak slabé stránky nové koncepce?

Vzhledem k časovému presu při tvorbě koncepce nebylo možné návrhovou část (vize, globální cíl, opatření) více komunikovat a diskutovat s veřejností a dalšími relevantními subjekty. Nicméně i tak se podařilo ve spolupráci s Řídícím výborem, ve kterém byli zastoupeni zástupci významných aktérů, a s účastníky kulatých stolů, nastavit kvalitní koncepční dokument.

Ne tak slabou stránkou, ale určitým omezením bylo, že v době zpracování KK EVVO teprve probíhala příprava nového Státního programu EVVO (jako nadřazeného dokumentu), která stále probíhá.

Jaké jsou hlavní změny oproti předchozí koncepci?

Hlavní změny jsou patrné zejména v zacílení opatření, která se zaměřují prioritně na celé rodiny, větší podporu EVVO na úrovni městských částí a podporu spolupráce mezi jednotlivými poskytovateli EVVO aktivit. Velký důraz byl při tvorbě oproti původní koncepci kladen na průběžný monitoring a vyhodnocování naplňování cílů koncepce.

Jaký je Váš celkový dojem z koncepce?

Podle mě se za účasti klíčových aktérů z řad Magistrátu hl. m. Prahy, úřadů městských částí, zástupců ekocenter, ostatních neziskových organizací působících v oblasti EVVO a zástupců škol, podařilo nastavit kvalitní koncepční dokument s jasnou vizí a provázanými cíli, které jsou zaměřeny na všechny důležité cílové skupiny. Myslím si, že tato koncepce patří ke strategickým materiálům s kterými se bude dobře pracovat. Koncepční dokument je však pouze základním východiskem pro další rozvoj, více bude záležet na jeho samotné implementaci a politické podpoře.

Doc. Ing. Lubor Hruška , Ph.D., za konsorcium společností ACCENDO – Centrum pro vědu a výzkum, z.ú. a PROCES – Centrum pro vědu a výzkum, s.r.o., které KK EVVO vytvářely.

Mgr. Ing. Petr Holý, metodik Oddělení metodiky a strategie, Státní fond životního prostředí a člen Řídícího výboru KK EVVO.

Petr Holý

Jaké jsou silné stránky nové koncepce?

Silná stránka krajské koncepce je dle mého v plynulém navázání nastavených procesů a navržených činností na osvědčené a dobře fungující aktivity a podporu ekovýchovných oblastí v minulém období, dále načasováním přípravy, kdy se podařilo sladit přípravu pražské krajské koncepce s přípravou Státního programu EVVO, klíčového dokumentu v oblasti ekologické výchovy v celonárodním měřítku v režii MŽP.

Silnou stránkou nově vzniklé krajské koncepce v Praze spatřuji také v novém pojetí nahlížení na cílové skupiny, tedy na skupiny, pro které budou podporované aktivity určené. Do budoucna by měl být kladen větší důraz na spolupráci a provázání, tedy jak aktivit a programů na straně realizátorů ekocenter a jiných organizací, tak při oslovování tzv. cílových skupin, škol, rodin, nebo veřejné správy.

Jaké jsou naopak slabé stránky nové koncepce?

Určitou slabou stránku koncepce spatřuji v analytické části, která klouže spíše na povrchu a bohužel neobsahuje nějakou hlubší kvalitativní analýzu ekologické výchovy v Praze. Tento aspekt souvisí s limitovaným časem, který měl zpracovatelský tým k dispozici a v rámci tvorby koncepce se musel tomuto reálnému času přizpůsobit. Pro budoucnost je však zásadnější část návrhová. Z mého pohledu se mohl zpracovatelský tým také více zaměřit na komunikaci s realizátory EVVO v Praze a jejich potřeby, v rámci kulatých stolů a přípravy na ně.

Nicméně silné a případné slabé stránky koncepce prověří až čas, je těžké jej nyní posuzovat. Důležité je, jak se bude s koncepcí dále pracovat. Za podstatnější považuji realizaci v praxi formou Akčních plánů a reálné podpory ekologické výchovy a stabilního prostředí v oblasti EVVO v Praze.

Jaké jsou hlavní změny oproti předchozí koncepci?

Oproti předchozí koncepci je v této více zdůrazněna potřeba monitoringu a vyhodnocování, Jsou to prvky, které jsou při rozvoji aktivit EVVO důležité, i když velmi obtížně nastavitelné. Evaluační mechanismy mohou posílit celou oblast ekologické výchovy, jak na úrovni programů a projektů, tak na úrovni koordinace a koncepčních dokumentů.

Jaký je Váš celkový dojem z koncepce?

Z pohledu člena řídícího výboru byla jednání v rámci přípravy koncepce dobře vedená a facilitovaná, oceňuji přátelskou, profesionální a tvůrčí atmosféru. Vzniklý dokument považuji za dobře strukturovaný a splňující požadavky a očekávání.

Z pohledu mých zkušeností s realizací předchozí krajské koncepce považuji za důležité jasné nastavení kompetencí, povinností a pravomocí v rámci koordinace EVVO a hierarchie úřadu hl. m. Prahy, přičemž je toto dle mého právě úkolem krajské koncepce. Autoři dokumentu však k tomuto nastavení přistupují dle mého poněkud nejednoznačně a zdrženlivě.

Klíčové však zůstává, jaká bude podpora agendy EVVO na úrovni krajského úřadu a rovněž celé Prahy. Přeji si, aby zůstala alespoň na takové úrovni jako doposud.

Petr Daniš

Jaké jsou silné stránky nové koncepce?

1. Srozumitelná vize.
2. Dobře formulované vzdělávací cíle (v návaznosti na dokument MŽP).
3. Vycházelo se z analýz současného stavu a vyhodnocení předchozí koncepce.
4. Finální verze koncepce je výsledkem důkladného a konsenzuálního projednávání řídícím výborem, ve kterém byli zástupci různých aktérů v oblasti EVVO v Praze (MHMP i MČ, ekocenter, škol).

Jaké jsou naopak slabé stránky nové koncepce?

Mohlo se udělat více pro zapojení dalších lidí do diskusí o návrhu nové koncepce. Veřejné připomínkování sice bylo, ale pokud do jeho přípravy a oslovení dalších hráčů nevložíte zvláštní úsilí, dopadne to většinou trochu formálně.

Mgr. Petr Daniš, ředitel Sdružení TEREZA a člen Řídícího výboru KK EVVO.

Předpokládám, že největší slabé stránky teprve odhalíme časem.

Jaké jsou hlavní změny oproti předchozí koncepci?

1. Větší provázanost koncepce a jejích akčních plánů.
2. Posílení aktivit i pro v praxi dosud méně zdůrazňované cílové skupiny: celé rodiny, podnikatelé.
3. Podpora koordinace EVVO na úrovni městských částí.
4. Průběžné hodnocení aktivit za účelem zvyšování jejich kvality.

Jaký je Váš celkový dojem z koncepce?

Konečný dojem je dobrý. Proces ale nebyl jednoduchý. Chtěl bych poděkovat členům řídícího výboru za ochotu věnovat tomu tolik času, naslouchat a dohodnout se.

Martina Chvátalová

Jaké jsou silné stránky nové koncepce?

Krajskou koncepci EVVO považuji za zásadní dokument, který ovlivní EVVO v Praze na dalších deset let. Těší mě proto, že se podařilo naformulovat ambiciózní a zároveň srozumitelnou vizi a globální cíl KK EVVO. Myslím, že se v KK taky celkem dobře povedly zohlednit podmínky hlavního města i jeho potřeby v oblasti EVVO. Líbí se mi, že KK podporuje spolupráci mezi různými subjekty a poskytovateli EVVO.

Mgr. Martina Chvátalová, ředitelka Botič o.p.s. v SEV Toulcův dvůr a členka Řídícího výboru KK EVVO.

Co považuji za důležité, je, že se koncepce v návrhové části odkazuje na rámcové cíle pro oblast EVVO v ČR, jak jsou definovány v dokumentu MŽP Cíle a indikátory pro EVVO z roku 2011. A moc bych si přála, aby z nich nezapomínali vycházet jednotliví poskytovatelé EVVO při naplňování koncepce a v nabídce svých aktivit v této oblasti.

Jaké jsou naopak slabé stránky nové koncepce?

Koncepce vznikala bohužel ve velkém časovém presu, což s sebou logicky přineslo omezené možnosti pro zapojení laické i odborné veřejnosti do projednávání jednotlivých částí koncepce. Za trochu nepoměrné považuji rozložení KK: velká energie a desítky stran byly věnovány analytické části, návrhová a implementační část jsou výrazně úspornější.

Jaký je Váš celkový dojem z koncepce?

Celkový dojem: „snad dobrý a uff, zvládli jsme to“. Bude teď hodně záležet na pražském krajském koordinátorovi EVVO, jak se podaří naplnit cíl koncepce a uvést ji v život a v povědomí Pražanů.

Kateřina Jančaříková

EVVO je povinnou součástí RVP. Jaké to nese výsledky?

Realizace environmentální výchovy je u nás více než tři roky povinná.[1] Po 30 letech tak náš stát naplnil dohodu podepsanou v gruzínské Tbilisi. V roce 2004, tedy když nový školský zákon uložil učitelkám a učitelům environmentální výchovu realizovat, jsem měla pocit, že jsme vyhráli, že je třeba oslavovat. Ovšem v posledních letech se stále častěji sama sebe ptám, zda to byl krok dobrým směrem. A naplňuje mne stále větší skepse. Její hlavní příčinou je to, že se environmentální výchova realizuje často jen pro forma (naoko) a že dopady na cílové skupiny nejsou zjistitelné.

Učitelé nevědí o povinnosti realizovat environmentální výchovu

Jednou z prvních otázek, které svým studentům na přednáškách a seminářích kladu je, zda je environmentální výchova (EV) na školách v České republice povinná, nebo ne. A studenti nevědí.

Na mnohých školách realizace environmentální výchovy probíhá spíše formálně než doopravdy.

Foto: .pontosdevista. / Flickr. Licence: CC BY 2.0

Dokonce ani studenti a studentky z kombinované formy studia (tedy učitelé z praxe, a to jak prvního, tak druhého stupně) si odpovědí většinou nejsou jistí nebo odpovídají špatně. Přibližně třetina z nich odpovídá: „Není.“ Většina nezná odpověď. Jen menšina si je jistá správnou odpovědí.

Z toho lze usuzovat, že na mnohých školách realizace environmentální výchovy probíhá spíše formálně než doopravdy. Rozhodla jsem se tuto oblast prozkoumat. Zde představuji jedno z šetření, která jsem provedla.

Hodnocení zážitků jako indikátor EV

Obecně je respektováno, že počet zážitků v přírodě je klíčovým momentem environmentální výchovy v raném věku (žáků prvního stupně), protože rozvíjí tolik potřebnou environmentální senzitivitu, ale nejen ji (také poskytuje základ pro porozumění environmentálním zákonitostem a další osobnostní charakteristiky).

V tomto příspěvku se držím se terminologické studie vypracované Jiráskem (2001). Jirásek neprokázal žádný sémantický rozdíl v používání pojmů **zážitek** a **prožitek** (jen upozornil na skutečnost, že pojem **zážitek** je používán 3x častěji), ale (na základě etymologických rozborů prostředí zážitkové pedagogiky) navrhl diferenciaci termínů. Termín **prožitek** = intenzivní, důkladný způsob žití. Je charakterizován přítomností. Termín **zážitek** = přesah prožitku, dosažení cíle a celkovost v žití a zapamatování si (vždy se vztahuje k minulému prožívání).

Pobyt v přírodě a záměrné umožňování prožitků v přírodě, jejich zvnitřnění v zážitky, je významným činitelem rozvoje environmentální senzitivity a může být významnou brzdou procesu odcizování, proto je v současnosti získávání zážitků v přírodě chápáno jako základní cíl environmentální výchovy žáků prvního stupně.

Ve školním roce 2006–2007 (jednalo se o období těsně před účinností nového školského zákona) jsem udělala průzkum navazující na výzkum Strejčkové a kol. (2005), ve kterém jsem zjišťovala množství zážitků žáků prvního stupně (Jančaříková, 2008).

1 Ve skutečnosti je povinná od 1. 9. 2007 v návaznosti na nový školský zákon (2004) a Rámcové vzdělávací programy (RVP), ovšem ředitelé se mohli rozhodnout, zda k tomuto datu začne výuka podle RVP ve všech ročnících nebo jenom v prvních ročnících prvního a druhého stupně (čili v 1. a 6. ročníku).

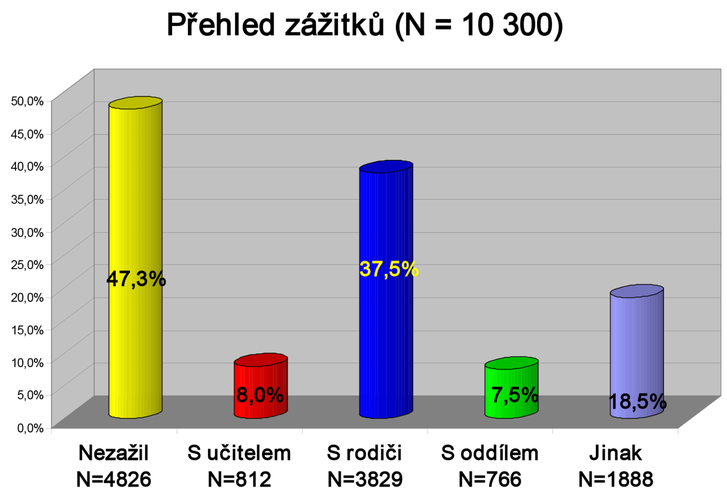

Obr. 1: Celkový přehled zážitků (v celkovém souboru 103 žáků prvního stupně). Z celkového vzorku označili žáci 47,3 % zážitků jako neprožité. U zážitků prožitých žáci označovali toho, s kým tento zážitek prožili (mohli označit více kategorií), nejvíce zážitků umožnili žákům jejich rodiče.

V roce 2015, tedy po osmi letech, jsme s diplomantkou Lucií Vosátkovou šetření podle stejné metodiky zopakovaly (Vosátková, 2015) a bylo zjišťováno

a) zda počet zážitků prožitých žáky prvního stupně reflektuje skutečnost, že je nyní environmentální výchova povinná, tedy že je vyšší,

b) zda se učitelky/učitelé podílejí na prožitých zážitcích vyšší měrou než v roce 2007, když je to podle RVP jejich povinností.

Ačkoli bylo očekáváno, že počet zážitků žáků prvního stupně v přírodě stoupne, statistické hodnocení T-testem tuto hypotézu nepotvrdilo, rozdíl mezi počtem zážitků ve školních rocích 2006/2007 a 2014/2015[2] je statisticky nevýznamný (obr. 2).

	Jančaříková (šk. rok 2006/2007)		Vosátková (šk. Rok 2014/2015)	
	Počet N	Počet zážitků	Počet N	Počet zážitků
Průměr	48,16	51,84	46,65	53,35
Maximum	98	93	80	85
Minimum	7	2	15	20
	Počet žáků	87	Počet žáků	129

Obr. 2: Maximální, minimální a průměrný počet zážitků (Vosátková, 2015).

Ačkoli bylo očekáváno, že učitelky/učitelé budou v roce 2015 zprostředkovávat žákům více zážitků než v roce 2007, je jejich podíl na zprostředkování zážitků se prakticky nezměnil (obr. 3).

Výzkum	Množství zážitků umožněných učiteli
2006 (Jančaříková)	8 % z 10 300 zjišťovaných zážitků
2015 (Vosátková)	7 % z 12 900 zjišťovaných zážitků

Obr. 3: Role učitele/učitelky na realizaci zážitků dětí v přírodě (Vosátková, 2015).

2 Výzkum probíhal na vybraných pražských školách.

Závěrem

Výzkumné šetření ukazuje, že navzdory povinnosti realizovat environmentální výchovu nemusí být účinnost taková, jakou bychom si představovali. Stagnující počet celkových zážitků ve vzorku je možná uspokojující zjištění (alespoň nedošlo k jejich poklesu), ale stejný počet zážitků s učitelkou/učitelem vypovídá, že učitelky/učitelé nedělají to co mají (ať to již nedělají vůbec a nebo špatně).

Naše společnost je navíc stále více konzumní a zelené hnutí ztrácí podporu veřejnosti. Michael Shellenberger a Ted Nordhaus popsali své rozčarování v eseji The death of environmentalism: Global warming politics in a post-environmental world (2004); o našem světě píší jako o post-environmentálním, tedy o světě, ve kterém je environmentální hnutí za zenitem, za dobou největšího rozkvětu. Možná není vše ztraceno, možná je možné zabojovat a účinnost posílit, ale je třeba neustále hledat nové cesty.

Literatura

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. Environmentální výchova na prvním stupni ZŠ. Praha, 2008. 107 s. UK-PedF. Vedoucí dizertační práce RNDr. Vasilis Teodoridis, Ph.D. Dostupný z WWW: <http://cevv-uk-pedf.blog.cz/>.

JANČAŘÍKOVÁ, Kateřina. Přílohy disertační práce. Praha, 2008. 107 s. UK-PedF. Vedoucí dizertační práce RNDr. Vasilis Teodoridis, Ph.D. Dostupný z WWW: <http://cevv-uk-pedf.blog.cz/>.

JANČAŘÍKOVÁ, K. Výsledky empirického výzkumu dětských kontaktů s přírodou. In Člověk + příroda = udržitelnost? : Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti. Praha: Zelený kruh, 2009 str. 15–27.

SHELLENBERGER, M., Nordhaus, T. The death of environmentalism: Global warming politics in a post-environmental world (2004). Dostupné na http://www.thebreakthrough.org/images/Death_of_Environmentalism.pdf

STREJČKOVÁ, E. (ed.) STREJČKOVÁ, E. [ed.] Děti, aby byly a žily. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2005. s. 83–85. ISBN 80-7212-382–3.

VOSÁTKOVÁ, L. Odcizení dětí přírodě – mění se děti? Diplomová práce (vedoucí PhDr. K. Jančaříková, Ph.D.), 2015. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

PhDr. Kateřina Jančaříková, Ph.D. *pracuje jako odborná asistentka (katedra biologie a environmentálních studií) a vedoucí Centra environmentálního vzdělávání a výchovy na Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Tématu environmentální výchovy se věnuje od roku 1986.*

Jan Urban

Campbellovo paradigma:

Nová teorie environmentálních postojů a motivace environmentálně šetrného chování

Zřejmě jste již byli někdy svědky následující situace. Člověk, který horuje pro ochranu životního prostředí, udělá něco, co je evidentně v rozporu s jeho deklarovanou ochotou chránit životní prostředí. Může to být veřejně známá osoba, která – jak se ukáže – bydlí v obrovském a energeticky velmi náročném domě. Může to být ekologický aktivista, který čas od času letí letadlem na konferenci o ochraně životního prostředí do vzdálené země. Ale často jsme to my sami, když se nám zrovna nechce na výlet tahat s sebou bavlněné pleny pro naše dítě nebo nebo když si dáme v restauraci vynikající pochoutku, která byla na náš stůl dovezena ze vzdálené země.

Jak porozumět chování lidí, kteří se snaží chránit životní prostředí tím, že třídí odpady, a na druhé straně ho poškozují tím, že létají na dovolenou letadlem?

Foto: Marco Giumelli / Flickr. Licence: CC BY 2.0

Nebo jiná situace. Stalo se vám, že jste chtěli podpořit finančně nebo svou účastí nějakou dobrou věc, ať už se jednalo o ochranu životního prostředí či něco jiného, ale nakonec jste to neudělali? Bohužel vám do toho něco vlezlo, ty peníze nešly poslat, byli jste unavení, zaneprázdnění, tak nějak jste na to zapomněli? Nakonec se zas tak moc neděje, bude příležitost jindy, že?

Příklady, o nichž zde hovoříme, mají společné to, že ukazují nesoulad mezi různými činy souvisejícími (negativně nebo pozitivně) s ochranou životního prostředí, anebo nesoulad mezi tím, co lidé říkají, že chtějí dělat pro ochranu životního prostředí, a tím, co skutečně dělají. Podobných příkladů bychom mohli velmi snadno najít mnoho, zřejmě i proto, že jsou pro nás určitým způsobem znepokojivé a proto si jich všímáme. Ostatně není náhodou, že nesoulad mezi proklamovanou snahou chránit životní prostředí a zjevně environmentálně škodlivým chováním často zaujme i velká média, která s gustem kritizují „šampusový environmentalismus" nebo „environmentální pokrytectví" (např. Gillespie, 2011; Watrin, 2014). Nesoulad mezi různými činy nebo nesoulad mezi slovy a činy je znepokojivý, protože otevírá otázku po „skutečné motivaci" dotyčné osoby. Automaticky se začínáme ptát, jestli takový člověk nezneužívá environmentální agendu ke svým skrytým cílům anebo dokonce o svých záměrech nebo chování nelže. V důsledku může takový nesoulad podkopat důvěru nejen k jednotlivým lidem, ale patrně může způsobit i erozi důvěry k celým organizacím nebo ideovým hnutím.

Někdo má environmentální motivaci dostatečně silnou, aby se vzdal jednoduchosti a pohodlnosti papírových plen.

Foto: Kissaluvs / Flickr. Licence: CC BY-ND 2.0

Je však nesoulad mezi činy anebo nesoulad mezi slovy a činy souvisejícím s ochranou životního prostředí nutně důsledkem environmentálního pokrytectví? Není takový nesoulad spíše očekávatelným a zcela přirozeným důsledkem nízké míry environmentální motivace? Na tyto zajímavé otázky dává odpověď teorie postojů, nazývaná Campbellovo paradigma, kterou vytvořil švýcarský environmentální psycholog Florian G. Kaiser a jeho výzkumný tým působící v současnosti v německém Magdeburku.

Co je to Campbellovo paradigma

Pro čtenáře, kteří se nezabývají environmentální psychologií, bychom měli připomenout, že environmentální psychologie je subdisciplína, která těží zejména ze sociální psychologie a která se obecně zabývá interakcemi lidí a jejich prostředí, ale která se čím dál častěji zaměřuje specificky na otázky související se vzájemnou interakcí lidí a přírodního prostředí. Environmentální psychologie se zabývá zejména takovými tématy jako je motivace k environmentálně šetrnému chování, vnímání přírody, vliv kontaktu s přírodou na kvalitu života lidí a jejich motivaci, či vnímání environmentálních problémů (Steg, Berg, & de Groot, 2012). Jednou z velkých otázek, kterými se environmentální psychologové intenzivně zabývají, je, jakým způsobem je možné posílit každodenní environmentálně šetrné chování jednotlivců. Protože je environmentální psychologie, resp. ta její část, která se zaměřuje na interakce s přírodním prostředím relativně mladou a rychle se rozvíjející subdisciplínou, nemělo by nás překvapit, že na některé otázky zatím nedává jednoznačnou odpověď, ale spíše nabízí alternativní teorie, které budou muset být v následujících letech a desetiletích rigorózně empiricky testovány a systematicky porovnávány.

Campbellovo paradigma je jednou z teorií environmentálních postojů a environmentálně šetrného chování, které v environmentální psychologii v současnosti najdeme (dalšími takovými teoriemi je například teorie VPB (podle anglických slov „hodnoty, představy, normy"; např. Stern, Dietz, Abel, Guagnano, & Kalof, 1999) nebo teorie environmentálního chování odvození z teorie plánovaného chování (např. Ölander & Thøgersen, 1995)).

Campbellovo paradigma bylo formulováno v roce 2010 F. G. Kaiserem a jeho spolupracovníky (Kaiser, Byrka, & Hartig, 2010) a je nazváno podle amerického psychologa Donalda T. Campbella, který k ní položil základy svými pracemi o teorii postojů (např. Campbell, 1963). Campbellovo paradigma tvrdí, že různé projevy lidí související s ochranou životního prostředí – ať už se jedná o slovní proklamace nebo chování s reálnými dopady na životní prostředí – jsou projevem té samé dispozice neboli postoje k ochraně životního

prostředí. To, jestli určitý člověk realizuje nějaké konkrétní chování zaměřené na ochranu životního prostředí (např. vytřídí odpad nebo sníží teplotu, na niž v zimě vytápí svůj byt) nebo udělá něco jiného, co může být považováno za projev tendence k ochraně životního prostředí (např. dá facebookový like environmentálně prospěšné iniciativě nebo zkritizuje environmentálně škodlivé chování jiného člověka), však nezávisí pouze na síle environmentálního postoje tohoto člověka, ale také na obtížnosti konkrétních aktivit (z hlediska času, peněz a dalších zdrojů nutných k jejich uskutečnění).

Zatímco člověk s velice silným environmentálním postojem bude nejen slovně podporovat ochranu životního prostředí, ale také podnikne celou řadu náročných kroků k ochraně životního prostředí (např. bude ochoten pravidelně finančně podporovat environmentální organizace), člověk s průměrnými environmentálními postoji se spokojí pouze s relativně lehčími aktivitami a nebude se pouštět do těch obtížnějších. Lidé s velmi slabými environmentálními postoji se typicky nepouští ani do těch nejlehčích aktivit, což zpravidla bývají různé druhy verbálních výroků nebo vyjádřená ochota chovat se určitým způsobem v budoucnosti.

Co Campbellovo paradigma přináší

Pozornému čtenáři již bude v tuto chvíli zřejmé, že Campbellovo paradigma dokáže vysvětlit nesoulad mezi různými výroky a aktivitami téhož člověka jako výsledek nikoli jeho pokrytectví nebo skrytých zájmů, ale jako důsledek nízké úrovně environmentální motivace (srv. Kaiser & Byrka, 2015). Nemělo by nás tedy překvapit, vidíme-li člověka, který třídí odpad, ale současně létá na dovolenou letadlem a do práce jezdí automobilem. Takový člověk není pokrytec, ale prostě nemá dostatečně silnou environmentální motivaci k tomu, aby si vybral méně lákavou dovolenou, na níž nebude muset letět letadlem, a ani k tomu, aby strávil více času při cestě do práce prostředky hromadné dopravy; jeho motivace je ale dostatečně silná k tomu, ale uskutečňoval relativně jednoduchou environmentální aktivitu, jako je třídění odpadu.

Campbellovo paradigma je velice zajímavou a empiricky dobře ověřitelnou teorií, která tvrdí, že lidé se vlastně chovají daleko konzistentněji, než jsme se doposud domnívali – za předpokladu, že vezmeme do úvahy rozdílné obtížnosti aktivit, v nichž se mohou angažovat a v nichž se mohou projevit jejich postoje k ochraně životního prostředí. Tato teorie nám pomáhá pochopit, proč nemůžeme automaticky očekávat, že se lidé, kteří verbálně deklarují svou ochotu chránit životní prostředí, budou angažovat v náročných aktivitách směřujících k ochraně životního prostředí. Tato teorie nám ale také umožňuje porozumět chování lidí, kteří se chovají zdánlivě rozporuplně a na jedné straně se snaží chránit životní prostředí a na druhé straně ho poškozují. Nyní už víme, že takoví lidé nejsou pokrytci a jejich chování není nepředvídatelné. Přesně naopak, můžeme si být jistí, že tito lidé mají spíše průměrně silný environmentální postoj a budou se angažovat pouze v relativně nenáročných environmentálně šetrných aktivitách.

Záléží na tom, jak silnou máme environmentální motivaci. To je oč tu běží.

Foto: Marina del Castell / Flickr. Licence: (CC BY 2.0)

Zdroje

Campbell, D. T. (1963). Social attitudes and other acquired behavioral dispositions. In S. Koch (Ed.), Psychology: A study of a science. Study II. Empirical substructure and relations with other sciences. Volume 6. Investigations of man as socius: Their place in psychology and the social sciences. (pp. 94–172). New York, NY: McGraw-Hill.

Gillespie, E. (2011, April 19). Hypocrisy of champagne environmentalists is deceitful and distracting. The Guardian. Dostupné na http://www.theguardian.com/environment/green-living-blog/2011/apr/19/champagne-environmentalists-damaging-climate-change

Kaiser, F. G., & Byrka, K. (2015). The Campbell paradigm as a conceptual alternative to the expectation of hypocrisy in contemporary attitude research. The Journal of Social Psychology, 155(1), 12–29. http://doi.org/10.1080/00224545.2014.959884

Kaiser, F. G., Byrka, K., & Hartig, T. (2010). Reviving Campbell's paradigm for attitude research. Personality and Social Psychology Review, 14(-4), 351–367. http://doi.org/10.1177/1088868310366452

Ölander, F., & Thøgersen, J. (1995). Understanding of consumer behaviour as a prerequisite for environmental protection. Journal of Consumer Policy, 18(4), 345–385. http://doi.org/10.1007/BF01024160

Steg, L., Berg, A. E. van den, & de Groot, J. I. M. (Eds.). (2012). Environmental psychology: an introduction. Chichester, West Sussex; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Stern, P. C., Dietz, T., Abel, T., Guagnano, G. A., & Kalof, L. (1999). A Value-Belief-Norm Theory of Support for Social Movements: The Case of Environmentalism. Human Ecology Review, 6(2), 81–97.

Watrin, L. (2014, February 13). Les ingrédients de la boboïtude. Le Figaro. Dostupné na http://www.lefigaro.fr/vox/societe/2014/02/13/31003-20140213ARTFIG00095-les-ingredients-de-la-boboitude.php

Mgr. Jan Urban, Ph.D. pracuje jako výzkumný pracovník v Centru pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy a na Katedře environmentálních studií Masarykovy univerzity. V současnosti je hostujícím badatelem na UC Berkeley v Kalifornii.

Budou nové koordinátorky...

Od dubna 2015 do března 2016 realizuje organizace Botič na Toulcově dvoře již čtvrtý ročník specializačního studia pro koordinátory EVVO (environmentální vzdělávání, výchova a osvěta) v mateřských školách. Studia se tentokrát účastní 20 učitelek z MŠ z různých koutů České republiky. Cílem studia je podpořit a zacílit úsilí přihlášených učitelek při začleňování ekologické výchovy do jejich každodenní činnosti ve školkách.

V lednu a únoru proběhnou poslední dva třídenní studijní bloky, v březnu budou závěrečné zkoušky. „Celkem máme přihlášených 20 účastnic, z toho 10 je z Prahy. Praha tedy bude mít od března dalších deset proškolených koordinátorů EVVO v mateřských školách, což by pro oblast EVVO mohla být zajímavé," říká říká Martina Chvátalová z Toulcova dvora.

Semínko má certifikovanou přírodní zahradu

Mateřské škole Semínko se v červenci 2015 podařilo získat pro svou zahradu certifikát Přírodní zahrada, který uděluje Ekologický institut Veronica.

Zahrada Mateřské školy Semínko byla vytvářena jako přírodní již od svého založení v roce 2003. Do zahrady byly vysazovány od počátku české dřeviny a původní odrůdy ovocných dřevin, používaly se přírodní materiály, pěstovala se zelenina, ovoce a bylinky, bylo založeno blátoviště a vodní prvek, budovaly se příbytky pro drobné živočichy.

Po získání ocenění Přírodní zahrada se Mateřská škola Semínko zavázala k plnění dalších ekologických zásad. Jako je nepoužívání pesticidů a minerálních hnojiv, ale také nepoužívání rašeliny, jako neobnovitelného přírodního zdroje. „Tím končí nakupování běžně dostupných zemin, které rašelinu z velké části obsahují," říká ředitelka MŠ Magdaléna Kapuciánová. „Budeme využívat především zeminu z kompostu. Také plánujeme v zahradě vybudovat bezzásahovou zónu – malou divočinu, do které nebudou mít ani děti možný přístup. Nabízí se také vytvoření stanoviště se suchomilnou vegetací a výsadbu dalších keřů," dodává.

Majitelé zahrady oceněné jako „Přírodní zahrada" se zavazují k poskytování informací a šíření osvěty o přírodních zahradách. Nejbližší příležitost navštívit zahradu Mateřské školy Semínko budete mít 17. března 2016. Bližší informace na www.msseminko.cz a www.toulcuvdvur.cz.

O Malém průzkumníkovi

Malý průzkumník přírody je pilotním projektem zapsaného spolku Ekodomov. Od října 2014 byl otevřen na třech pražských školách. V roce 2015–2016 se projekt ukázal jako udržitelný a úspěšný. Postupně se projekt rozšířil po některých Pražských školách.

Naším cílem je trávit s dětmi co nejvíce času venku. Kroužek je postaven na zážitkové pedagogice, badatelském učení a partnerskému přístupu k dětem.

Se skupinkou dětí vyrážejí jednou týdně jeden až dva lektoři do okolí školy, aby společně s dětmi prozkoumali známá i méně známá místa a objevili a podívali se na ně očima botanika, biologa, entomologa či ornitologa. Jsme součástí přírody a její hlubší poznání nám pomáhá ke zdravému rozvoji ve všech oblastech našeho života.

Při práci děti využívají všechny své smysly – čich, hmat, sluch i chuť – a získávají dovednosti, jak do svého pozorování zapojit moderní technologie jako je GPS navigace, počítač, fotoaparát, tablet, diktafon, případně mikroskop.

Příměstské tábory Malých průzkumníků

V rámci kroužku Malý průzkumník přírody, který v tomto pololetí probíhá na deseti školách v Praze, připravujeme příměstské tábory. Jako pilotní projekt představíme jarní příměstské tábory, ty proběhnou na dvou vybraných školách o jarních prázdninách, na léto pak plánujeme dvacet turnusů, zapojí se většina škol, které kroužek podporují. Přihlásit se mohou všechny děti ze školy, nikoli jen ty které chodí na kroužek. Tábor bude probíhat v duchu kroužku – většinu času trávíme venku, bádáme, děláme pokusy, objevujeme taje přírody, hrajeme tématické hry a zábavnou formou si osvojujeme nové přírodovědné poznatky. Na rozdíl od kroužku se budeme moci věnovat svému bádání celých pět dní a náplň tábora bude v podobě celotáborové hry, tu završíme hledáním pokladu. Pro děti, které nechodí do školy, kde probíhá kroužek Malý průzkumník přírody a měly by zájem se tábora zúčastnit, chystáme jarní a letní turnusy v Ekodomově na pozemku lesní školky Šárynky.

Příroda objektivem...

...je název fotografické soutěže pro začínající i mírně pokročilé fotografy bez omezení věku – tedy jedna z mála příležitostí, jak vůbec začít; a to klidně i v dětském věku. Podmínky, zadávání fotek, vyhodnocení,... vše je na internetových stránkách www.ekosouteze.cz. Nejbližší uzávěrka je již 15. 3. 2016 a hlavně: nebojte se!

Minuta pro Zemi

Není vám lhostejný osud přírody v dnešním světě a nejste erudovaný odborník? To rozhodně nevadí. Mnohem důležitější než vědátorství na odborných konferencích či mrskání latinských názvů je vyrazit do okolí a něco pro přírodu udělat. Minutou pro Zemi můžete přispět libovolnou konkrétní aktivitou ke zlepšení životního prostředí, přírody... ve svém okolí a ukázat tak všem, že to se starostí o osud Země myslíte vážně. Program je určen všem jednotlivcům, dětským kolektivům, školním třídám, zájmovým skupinám...

Zadávání aktivit je velmi jednoduché – pomocí webového formuláře na www.ekosouteze.cz se zadá identifikace pomocníka Zemi, činnost (čas zahájení a ukončení), místo realizace (zde prosíme o lokalizaci místa, kde se akce konala, nejlépe GPS souřadnice) a to se doplní fotkou z průběhu. Toť vlastně vše.

Jednou za půl roku proběhne vyhodnocení a pak se již můžete těšit na malou odměnu. Třeba v prvním kole roku 2015 jsme pomáhali naší Zemi 5.325 minut, ale protože nás bylo celkem 757 účastníků, darovali jsme Zemi dohromady celkem 109.925 minut. Pokud by chtěl tento čas věnovat Zemi jednotlivec, pak by mu to trvalo skoro 77 dnů (bez jakékoliv přestávky – na jídlo, spaní, hraní si...)!

A jaké činnosti je nejlepší dělat? Stačí se jen rozhlédnout kolem sebe nebo se inspirovat v přehledu z minulých ročníků. Nejčastější aktivity: úklid veřejného prostranství, patronát nad kouskem přírody, péče o zvířata (např. krmítka, ptačí budky), výroba ptačích budek, hmyzích hotelů, péče o studánku, vysazení a péče o stromek... a mnoho dalších, záleží jen na fantazii, odhodlání a možnostech účastníků. Ostatně: fotka napoví...

Michal Kulík, Mladí ochránci přírody, www.emop.cz

Ze školy do zahrady i na statek

Od února 2016 mohou žáci 2. stupňů pražských základních škol vyrazit na zážitkový program na některou z pražských komunitních či městských zahrad, městských včelínů, či na rodinná hospodářství, kde pro ně budou připraveny programy o životním cyklu potraviny: z kompostu až na talíř a zpět, zpracování potravin: od semínka po chleba či sýr, včelaření: o včelách a včelaři, sadech: o sadu a sadaři, zvířatech na statku či o zelinaření.

Interaktivní programy s ukázkou místa, představením daného tématu a především s praktickým „osahánim" zemědělských či zahradnických činností budou nabízeny pražským školám od února 2016 do listopadu 2017 na téměř 20 místech v Praze i nejbližším okolí, a to za zvýhodněnou cenu 30 Kč za žáka.

Nabídka programů je ke stažení na www.biospotrebitel.cz/exkurze a na webových stránkách spolupracujících organizací. Akce realizuje Hlavní město Praha za organizačního zajištění konsorciem organizací Ekocentrum Koniklec, Ekodomov, Kokoza a PRO-BIO LIGA.

Krmítka do škol na Praze 10

„Tři, dva, jedna, krmííítkoooo!" „Tak tak jsme končili každou instalaci ptačích krmítek na školních zahradách, když se děti fotily s novou stavbičkou na své školní zahradě", říká Milan Maršálek, člen ochránců přírody z Prahy 10. Zdejší základní organizace Českého svazu ochránců přírody během letošního podzimu zorganizovaly akci, jejímž cílem bylo zvýšit povědomí o městském ptactvu u dětí na prvních stupních základních škol v Městské části Praha 10. Do projektu se zapojilo 12 škol, jejích 45 tříd a celkově téměř 1 000 žáků si vyslechlo v rámci ekologického výukového programu, proč a kdy ptáky přikrmovat, kdy naopak ne, a jak je to s jejich životem ve městě. „Hlavní částí programu, ale byla vlastní instalace ptačích krmítek ve školních zahradách, což se setkalo s pozitivním ohlasem jak u dětí, tak učitelského sboru", doplňuje další lektorka Eliška Surmová. Akci finančně podpořil Úřad Městské části Praha 10 a dále pak Hlavní město Praha v rámci podpory projektu Národní sítě EVVO. Uvažuje Vaše škola o úpravách školní zahrady? Rádi byste praktický výukový program o chráněné přírodě v okolí Vaší školy? Napište nám: ekoporadna@natura-praha.org.

Jan Činčera

Vývoj environmentální výchovy jde přes frustraci k úspěchu

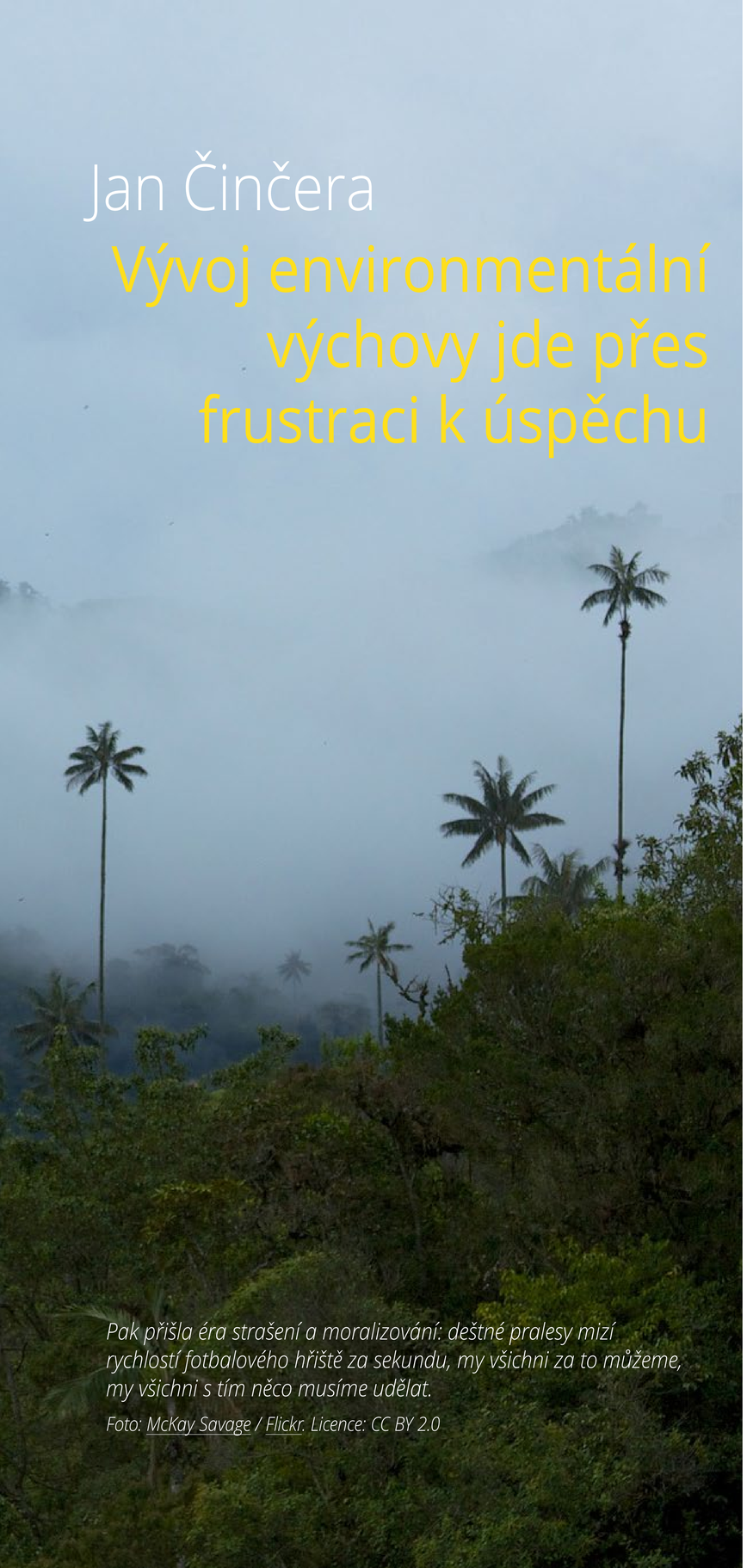

Pak přišla éra strašení a moralizování: deštné pralesy mizí rychlostí fotbalového hřiště za sekundu, my všichni za to můžeme, my všichni s tím něco musíme udělat.

Foto: McKay Savage / Flickr. Licence: CC BY 2.0

Před zhruba čtyřiceti lety dostal sociolog Riley E. Dunlap skvělý nápad, jak zjistit, jestli lidi zajímá životní prostředí, nebo ne. Obešel několik členů tehdy se rodícího ekologického hnutí a vyptával se na jejich názory. Z nich pak sestavil sadu názorů, kterou označil jako „nové ekologické paradigma" a kterou odlišil od názorů většinové veřejnosti, „dominantního sociálního paradigmatu".

Po čtyřiceti letech se alternativní názory hrstky aktivistů staly normou. Dnes už málokdo pochybuje o tom, že Země má omezené zdroje a ekologické problémy jsou reálnou hrozbou. V bohatší části světa, kam patříme, jsou na každém rohu kontejnery na tříděný odpad. V obchodech není problém koupit BIO. Výrobci automobilů řeší emise, a když podvádí, začnou jim propadat akcie. Za čtyřicet let svého vývoje se environmentální výchova prokázala jako nesmírně úspěšný mezinárodní projekt, který hluboce ovlivnil způsob našeho přemýšlení o světě.

Současně jen málokterá oblast výchovy je k sobě tak nesmírně kritická. „Proč environmentální výchova zabloudila", ptal se v 80. letech Steve van Matre. „Environmentální výchova selhala a je třeba ji opravit", diskutují ve čtyři roky staré publikaci Saylan a Blumenstein. Frustrace spojená se zápalem a nadšením pak oboru dává křídla a motivuje ho objevovat nové světy.

Od naivity k nejistotě

Když jsem se před pár let ptal studentů, co by mohli udělat pro životní prostředí, dostal jsem pozoruhodně čistou odpověď: „mohli bychom udělat přednášku a říct lidem, aby něco dělali pro životní prostředí". V průzračné podobě tak zopakovali naivní mýtus environmentální výchovy z dob jejího dětství: „lidé" nic nevědí, lidé potřebují poučit, lidé jsou ti druzí. Po nějaké době se zjistilo, že to nefunguje a přišla éra strašení a moralizování: deštné pralesy mizí rychlostí fotbalového hřiště za sekundu, my všichni za to můžeme, my všichni s tím něco musíme udělat. Pokud se nějaké dítě zeptalo, „a co", dozvědělo se, že má třídit odpady a vypínat v koupelně vodu. Rád vzpomínám na zkušenost učitelky z mateřské školy, jejíž žáci začali po absolvování programu u nedostatku pitné vody v rozvojových zemích zachytávat kapající vodu z kohoutku do PET lahví s tím, že ji pak pošlou do Afriky.

Po období naivity se tedy environmentální výchova dostala do současného stavu poučené nejistoty. V zásadě víme, co nefunguje. Tu a tam víme i to, co funguje, ale neustále to zpochybňujeme. Příkladem jsou velká diskusní témata, která se v environmentální výchově řeší.

Environmentální nebo výchova?

Jedním z nejvíce diskutovaných je spor mezi cíli a procesy. Před čtyřiceti lety chtěla environmentální výchova zachránit svět. Protože pro něco takového je zapotřebí získat lidi, hledaly se cesty, jak na to. Harold R. Hungerford už na konci osmdesátých let s trochu nadsázky tvrdil, že docela dobře víme, jak ovlivňovat postoje dětí i dospělých, i jak vést k opravdové změně chování. Teoreticky by tedy environmentální výchova mohla být ještě úspěšnější než teď, tedy pokud by všichni učitelé četli odborné publikace a s teorií oboru se setkali na vysokých školách.

Na druhé straně, z precizně sestavených programů může někdy až běhat mráz po zádech. Máme vůbec právo promyšleně táhnout děti k tomu, aby pak bránily ubohým rodičům pálit PET láhve v kamnech nebo létat na exotické dovolené? Z pohledu ohroženého životního prostředí určitě. Z pohledu dětí? Nemáme z minulého století dost špatných zkušeností s nadřazováním velkých ideálů a plánů na spásu světa nad malé a konkrétní potřeby obyčejných lidí? Copak jsme schopni odhadnout, co bude za deset, dvacet let k ochraně přírody potřeba? Od poloviny 90. let jakoby část odborné komunity kolem environmentální výchovy zmáčkla restart a na místo „životního prostředí" začala zdůrazňovat „výchovu", výchovu vycházející z dětí, jejich potřeb a jejich zájmu. Dilema „životní prostředí" nebo „výchova" se pravidelně střetává na konferencích, obě strany mají svoji pravdu, jedni se chápou jako „nová tradice", pro své oponenty pak jsou spíše bludnou kolejí.

Máme vůbec právo promyšleně táhnout děti k tomu, aby pak bránily ubohým rodičům létat na exotické dovolené?

Foto: khrawlings / Flickr. Licence: CC BY 2.0

Od planety domů a zase zpět

Jiným tématem je spor globální versus lokální dimenze výchovy. Naivní počátky oboru byly velice globální a plné velkých hrozeb, metafory ohrožené Země, kterou musíme chránit, mají svoje kořeny tady. David Sobel a další autoři pak v osmdesátých letech tento přístup rozstříleli na kousky. Podle Sobela vede předčasné vystavení malých dětí velkým vzdáleným problémům k frustraci, strachu a cynismu, nechtěným výsledkem není zájem o životní prostředí, ale ekofobie, nechuť se jím vůbec zabývat. V devadesátých letech pak ekovýchovnému rybníku vládli kapři místně zakotveného učení, bioregionalismu a další směry, které děti vedly nejprve k prozkoumání jejich světa s jeho malými problémy, dříve než přijde čas na vzdálené a globální.

Máme ji chytit a poslat do Afriky?

Foto: nekidtroll / Flickr. Licence: CC BY-SA 2.0

Změny klimatu a další výzvy složité doby, ve které žijeme, možná ale globální tématiku zase vrátí do hry. S jistou posvátnou hrůzou jsem listoval obrázkovou knihou o klimatických změnách pro prvňáčky, kterou dostal můj starší syn. Nedávno jsme spolu řešili čistotu ovzduší v Číně. V době internetu a tabletů už nedokážeme dodržet Sobelovo doporučení „žádné katastrofy před desátým rokem“, velké, vzdálené a hrozící si děti najde mnohem dřív a my si s tím musíme nějak poradit.

Mobil je nepřítel, mobil je spojenec

Nechuť k obrazovkám vypadá na první pohled jako evergreen environmentální výchovy. Richard Louv a další autoři se právem bojí počtu hodin trávených dětmi u tabletů, mobilů či herních konzolí. Lektoři ze středisek pláčou nad rostoucím počtem dětí, které si do přírody vezmou lodičky a po třech kilometrech začnou omdlévat. Odcizování od přírody je téma, jehož popularitě málo co v environmentální výchově sahá aspoň z dálky na paty a zpochybňovat heslo „méně počítačů, více přírody“ působí bezmála jako jít na Hrad v roláku.

Přenos virtuality do malých a přenosných mobilních zařízení ale otevřelo i dříve netušené možnosti. Aplikace s rozšířenou realitou

Zpochybňovat heslo „méně počítačů, více přírody“ působí bezmála jako jít na Hrad v roláku.

Foto: Hernán Pinera / Flickr. Licence: CC BY-SA 2.0

umí propojovat svět přírody se světem informací, dětem se na displeji zobrazí, co vidí, co s tím mají dělat, co s tím dělají ostatní … (zbývá jen „lajknout“). Propojení terénní výuky s mobilními technologiemi je prokazatelně efektivní a může zmírnit probíhající propad zájmu o přírodní vědy, který řeší celá Evropa. Geocaching a další podobné aplikace v mobilním telefonu pomáhají rodičům vylákat děti ven. Když padne tma, chodíme se ven dívat na hvězdy a mobil nám decentně napovídá jejich jména. Když jdeme do lesa, mobil nám poradí neznačené cesty. Můj dědeček kdysi zaznamenával výskyt dravců v okolí, v současné době prochází tyto aktivity (říká se jim „občanská věda“) obrovským vývojem, který by bez mobilních technologií nebyl myslitelný.

Spor mezi technofoby a technofily nemá jasného vítěze, obě strany mají svoje argumenty a jejich spor bude obor sytit určitě i v dalších letech.

Proč to funguje

Díky opakovaným vlnám kritiky a sebekritiky je environmentální výchova globálně velmi úspěšný společenský projekt. Zpochybňování se a hledání nových cest, spojené s upřímným zájmem a

Díky opakovaným vlnám kritiky a sebekritiky je environmentální výchova globální velmi úspěšný společenský projekt.

Foto: Krista Baltroka / Flickr. Licence: CC BY 2.0

nasazením těch, kteří se na něm podílí, mu zabraňují ustrnout na jednom místě a recyklovat staré postupy v měnícím se světě. Na jeho proměně má environmentální výchova svůj podíl a předpokládejme, že tomu tak bude i nadále.

Převzato ze serveru Ekolist.cz.

Doc. PhDr. Jan Činčera, Ph.D. *přednáší na Masarykově univerzitě Brno a Technické univerzitě v Liberci. Tématu environmentální výchovy se věnuje od roku 1995.*

Aleš Rudl

Poselství pražských alejí

Zajímavých stromů zasluhující si pozornost, úctu či ochranu je kolem nás celá řada. Některé z nich byly vysazovány ve stromořadích, čímž ještě více vyniká jejich majestátnost a krajinotvornost. Liniové prvky zeleně krajinu obohacují, přirozeně rozčleňují a zatraktivňují.

Stromy rostoucí u cest jsou navíc výborným orientačním prvkem a poskytují komfort procházejícím návštěvníkům. V Praze je i několik alejí, které navíc tiše nesou své poselství – o významných lidech či důležitých historických událostech. Pojďme se podívat na několik stromořadí, která svými historickými aspekty převyšují ostatní.

Alej osobností v Evropské ulici na Praze 6

Stromořadí se nachází na Praze 6 ve středovém pásu Evropské ulice. Tvoří ho 90 platanů, které byly vysazeny k výročí 90 let Prahy 6 a dostaly pojmenování po významných lidech, kteří v Praze 6 žili nebo jsou s ní spojeni svým dílem. Každý ze stromů nese jméno významné osobnosti, dva stromy se jmenují po dvojici. Platanovou alej dotváří informační systém. Slavnostní odhalení aleje proběhlo 4. září 2010. Příkladem mohou být následující osobnosti: Vlasta Burian, Věra Čáslavská, Jiří Hanzelka, Václav Havel, Antonín Holý, Jiří Suchý, Eva Pilarová.

Alej Evropy ve Stodůlkách

Na Praze 13 v centrálním parku jižně od ulice K Zahrádkám byla v květnu roku 2000 u příležitosti Evropského dne vysazena velvyslanci členských zemí EU (s výjimkou omluveného Řecka), ale také Polska, Maďarska a Slovenska platanová alej. Každý z velvyslanců zasadil svůj strom Evropy. Celkem bylo vysazeno 19 platanů (15 členských států + Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko).

Severní část aleje byla vysazena 28. 5. 2003, dva týdny před referendem o vstupu ČR do EU, za účasti vedoucího delegace Evropské komise v ČR Ramira Cibriana a velvyslanců zemí evropské patnáctky, Slovenska, Polska, Maďarska a českého zástupce v Evropském konventu Jana Zahradila. Tehdy bylo vysazeno 20 platanů (19 v severním stromořadí a jeden s patníkem EU ve stromořadí jižním). Stromy u severní aleje jsou dosud označeny žulovými patníky s označením příslušných států. Dalších 20 platanů aleje Evropy již bylo vysazeno bez doprovodného programu. Celkově dvouřadou alej tvoří 59 stromů.

Stromořadí dubů letních v Hodkovičkách

Alej 12 dubů roste v Praze 4 v Hodkovičkách v ulici V Lučinách. V roce 2009 byla vyhlášena za památné stromy. Stromořadí je důležité kromě svého vzrůstu a věku, také biologickým a ekologickým významem. Koruny starých stromů jsou důležitým biotopem pro mnoho druhů živočichů. Stromořadí má však i historický aspekt. Známe totiž člověka, který je vysadil. Tím je továrník Hans Kropf (1856–1911), rodák z Děčína, který tak učinil kolem roku 1880. Vilová čtvrť v sousedství dubů je zajímavá ukázkami starší i moderní architektury. Hodkovičky jsou též příjemným místem s převahou vilkového osídlení, dříve také proslulé svými zahradními hostinci.

Alej Evropy ve Stodůlkách čítá 59 stromů.

Foto: Aleš Rudl

Především v období mezi světovými válkami býval tento utěšený přírodní kout Prahy hojně navštěvován výletníky. V aleji je umístěna informační tabule pojednávající o těchto stromech.

Lípy srdčité v ulici Gagarinova na Suchdole

Skupina 19 památných lip roste ve středovém pásu komunikace Gagarinova v pražském Suchdole. Alej tvoří unikátní jednořadé stromořadí. Nikde jinde na území hlavního města nenajdeme tolik památných stromů na jednom místě. Lípy zde byly vysazeny jako vzrostlé stromy zásluhou tehdejších členů místního zahrádkářského svazu. Realizace se ujal Vojtěch Smetana společně s Václavem Tůmou. Ve výběru stromu měli jasno. Zvolili lípu proto, že je to náš národní strom. Ta se oficiálním národním symbolem stala roku 1848.

V aleji je umístěna informační tabule pojednávající o těchto stromech.

Miranovy duby ve Ctěnickém háji

Ve Vinoři tvoří pomyslnou osu Ctěnického háje 11 památných dubů, které rostou severně od cesty spojující Vinoř a Ctěnice. Stromy, nápadně vystupující nad okolní porost, byly vysazeny v době selského povstání, které proběhlo v roce 1775. Podíváme-li se blíže

Lípa v Gagarinově ulici na Suchdole jsou nejdelším pražským památným stromořadím.

Foto: Aleš Rudl

do historických souvislostí, tak zjistíme, že počátkem oněch 70. let zasáhla české země velká neúroda a mezi poddanými v Čechách se rozšířila zkreslená zpráva, že vrchnosti před nimi tají nový robotní patent. Nespokojenost mezi venkovským obyvatelstvem dostoupila vrcholu v předjaří roku 1775 a vyústila v povstání na náchodském panství. Sedláci se zde nedohodli s panskými úředníky o výši roboty a zástupci sedláků byli uvězněni. Méně majetní a nemajetní poddaní se začali sdružovat v ozbrojené houfy a plenit zámky a ve vrchnostenských kancelářích ničit knihy a listiny, kde byly zapsány jejich roboty. Jeden proud rebelů dorazil až k Praze. Jednou z vůdčích osobností povstání byl rychtář Josef Miran, který byl za rebélii 29. 3. 1775 pověšen na šibenici na louce před karlínskou Invalidovnou. Právě na jeho památku byly duby ve Ctěnickém háji vysazeny.

Tipy na další pozoruhodné stromy můžete nalézt na webu www.prazskestromy.cz, který je průvodcem po památných a významných stromech hlavního města Prahy. Dobrým zdrojem je též nově vydaná publikace Pozoruhodné stromy Prahy.

Při procházce ve Ctěnickém háji na nás z Miranových dubů dýchá historie.

Foto: Aleš Rudl

Malebné údolí Zátišského potoka v Hodkovičkách dotváří alej památných dubů.

Foto: Aleš Rudl

***Ing. Aleš Rudl** je dendrolog a autor knih o pražských stromech.*

Radek Mikuláš

Vyprávění o pražských skalách

Mohli bychom ho rozdělit přinejmenším na sto částí – tak pestrá je geologická stavba Prahy a jejího okolí. Prozatím začněme dvěma výlety do geologické minulosti Prahy.

Horoměřice—Nebušice—Šárka

Tato vycházka by mohla sloužit jako úvod k porozumění pojmu geologického času. Začneme na okraji Horoměřic a zamíříme po zeleně značené polní cestě k rozcestí Nad Truhlářkou. Za zády máme jednu z nejdéle souvisleji osídlených oblastí Čech. Nedaleké Únětice a vrch Řivnáč jsou archeologickými nalezišti pravěkých kultur (rozvinutých několik tisíc let před naším letopočtem), podle těchto míst pojmenovaných. Před tisíci lety už bylo v širším okolí rozsáhlé zázemí slovanského osídlení – celá stavba, resp. její zbytky, se zachovaly na Budči a na Levém Hradci.

Na okraji údolí Nebušického potoka, který je krátkým přítokem potoka Šáreckého, přechází dosavadní rovina v krajinu se strmými srázy, místy se skalami. Naprostá většina svahů, které vidíme, vznikla během posledního milionu let: přírodě tedy stačil tisícinásobek času, potřebného k rozvoji českého státu od prvopočátků do dnešní podoby, k vyhloubení až 200 m hlubokých koryt Vltavy a jejích přítoků.

Půjdeme-li nyní po červeně značené cestě k západu, pod našima nohama je ornice a ještě o něco hlouběji jsou písky uložené mořem v období křídy. Tehdejší mořská záplava byla poslední, která zasáhla velkou část (hlavně sever a severovýchod) Českého masivu a i v Praze zanechala své pozůstatky. Pěkně si je můžeme prohlédnout v okolí bodu N 50° 06.95 E 014° 19.89 (obr. 1; v lese asi 20 m nad značenou cestou, přibližně 1 km od rozcestí červené a modré), kde jsou staré drobné lomy na pískovec a kutiště na písek. Jedná se o horniny velmi měkké, slabě stmelené; vidíme, že ani 100 000 000 let nestačilo písku ke kompletní proměně na pískovec. Místy najdeme v písku či v pískovci tmavě šedé valounky (obr. 2). A ty pocházejí z míst, kam budeme v naší vycházce pokračovat. Jejich stáří je opět mnohonásobkem předchozího údaje o křídovém moři – blíží se jedné miliardě let.

Kolem hřbitova sejdeme k nebušickému rybníčku a pokračujeme vzhůru obcí až na kraj lesa, zvaného Purkrabský háj. Na kraji lesa se vyplatí značenou cestu na chvíli opustit a jít po parkové cestě krátce k jihu a pak k východu. Mezi řídkými háji mohutných ořešáků

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 5a

dojdeme na louky s výhledy severovýchodním a východním směrem (obr. 3). Krajina nad údolími Nebušického a Šáreckého potoka je nápadně plochá, zarovnaná. Tato rovina se do jisté míry vytvořila již ve druhohorách, před mořskou záplavou v období křídy. Důkazem je nápadný vrch Ládví, od nás dobře viditelný a zřetelně převyšující okolní plošiny. Na jeho úbočí se zachovaly skály opracované mořským příbojem. Ládví tedy bylo alespoň určitou dobu ostrovem v druhohorním moři.

Vrátíme se zpátky na červeně značenou trasu a po chvilce nalezneme odbočku na vyhlídku nad údolím Divoké Šárky, jednu z nejoblíbenějších přírodních scenérií Prahy. K vyhlídce půjdeme řídkým dubovým lesem s porosty vřesu. Přibývá skalek šedého kompaktního kamene a během dvou minut stojíme nad několik desítek metrů vysokými skalisky. Jsou tvořeny tzv. silicity (což jsou, přibližně řečeno, usazené horniny složené z velmi drobných krystalků křemene). V Praze, Středních a Západních Čechách se tyto silicity tradičně označují jako buližníky. Vznikly ve svrchním proterozoiku (starohorách), přibližně 620 milionů let před současností. Tvary tehdejší krajiny se již, na rozdíl od krajiny doby druhohorní, nezachovaly ani v náznacích. Místem vzniku buližníků bylo moře, pravděpodobně jeho mělčí části za řetězem vulkanických ostrovů nebo mezi dvěma řetězy ostrovů (jejichž obdobou je např. dnešní Japonsko). Jediným svědectvím je až 10 km silný sled mořských sedimentů; ty se zřejmě usazovaly v poklesávajících příkopech, do kterých bylo z pevniny a vulkanických ostrovů přinášeno gravitačními proudy velké množství bahna a písku. Během kolizí kontinentů na konci starohor se tyto usazeniny a s nimi spojené vulkanity staly součástí okraje superkontinentu Gondwany.

Buližníky jsou mimořádně odolné horniny, a proto vytvářejí nápadné skály. (I vrch Ládví, někdejší ostrov v moři, je tvořen buližníkem). V Šáreckém údolí vyniká ostrý skalní hřebínek s řadou skalních zubů a věžiček, zvaný Dívčí skok (obr. 4). Na bližším obzoru nad údolím pak vidíme vrchol šáreckého hradiště, kterým se opět vracíme do období raného slovanského osídlení krajiny.

Od rozcestí k vyhlídce můžeme pokračovat na západ a posléze na jih do údolí Divoké Šárky a skalní soutěskou Džbán dojít ke konečné zastávce tramvají Divoká Šárka, nebo se vrátit do Nebušic.

Zbraslav—Kazín—Vyšehrad

Společným jmenovatelem těchto tří míst není jen poloha nad řekami v jižní části Prahy a důstojné místo v národní mytologii, ale také přítomnost strmých skal téměř shodného složení a stáří. Výlet k nim je velmi vhodné uskutečnit na jízdním kole, protože jsou takřka propojeny frekventovanými a oblíbenými cyklostezkami.

Geologické stáří kazínské, zbraslavské i Vyšehradské skály je zhruba 455 milionů let před současností, v období ordoviku, který náleží ke starším prvohorám. Ani jedna ze skal není bohatým nalezištěm zkamenělin, přesto je součástí geologického celku zvaného Barrandien, který právě zkameněliny nejvíce proslavily.

Vyjížďku můžeme začít u železniční stanice Černošice; přejedeme lávku na opačný břeh Berounky a pokračujeme polními cestami podél břehu proti proudu. Po 1,5 km jízdy to bude právě kazínské skalisko, tvořené vrstvami tzv. letenského souvrství, které se nám postaví do cesty, a kolo budeme muset na chvilku odložit. Skalní ostroh Kazín leží na pravém břehu řeky Berounky těsně při hranici města Prahy. Je tvořen (obr. 5, 5a) rychle se střídajícími vrstvami spíše jemnozrnných, málo zpevněných břidlic, tzv. prachovců, drob a pískovců (droby se liší od pískovců tím, že obsahují větší podíl živců, slíd, jílových minerálů aj.). Pozůstatky dávného života zde můžeme najít zejména ve vrstvách asi 2 m nad cestou vedoucí po dílem přirozeném, dílem uměle upraveném skalním stupni nad řekou. Tyto vrstvy jsou promíšeny činností „červů“ (například z kmene mnohoštětinatců). Místy v nich zůstaly průlezné

Obr. 6

chodbičky a složitější tvary připomínající například brázdy pluhu: ty vznikly projídáním bahna bohatého organickou hmotou (obr. 6). Vrstvy jsou zde usazeny téměř vodorovně, což ale v Barrandienu (zhruba území mezi Prahou a Plzní) většinou neplatí, a přesvědčíme se o tom na dalších dvou zastávkách.

Letenské souvrství je pokládáno za produkt říčních delt, které přinášely do mělkého moře materiál různé zrnitosti – střídal se přísun jílové suspenze, kalů (z kterých vznikaly prachovce) a písků (z nichž vznikaly pískovce a droby). V době usazování letenského souvrství sice mořské dno poměrně rychle poklesalo vlivem tektonických dějů, ale toto prohlubování bylo bohatě vyrovnáváno zaplňováním mořského „příkopu“ přinášenými usazeninami, takže moře bylo celkově mělké a na některých místech mohlo mít vlivem ústících řek dočasně i sníženou slanost vody. Jednotlivé dílčí struktury říční a navazující podmořské delty je obtížné v terénu najít, protože není k dispozici dostatek velkých skalních odkryvů, na kterých by byla patrná geometrie těles a tvarů delty (vějířů, kanálů, zálivů atd.). Jednou z výjimek je právě skála na Kazíně, kde lze např. v boku nápadného jeskynního výklenku dobře rozeznat mísovitě utvářenou výplň jednoho z podmořských ramen delty.

Od Kazína vyjedeme jednou ze silniček mezi chatami k Lipencům, kde se připojíme k cyklostezce č. 8100. Ta nás provede kolem golfového hřiště a podél slepého ramene Berounky až k zbraslavskému Mostu Závodu míru. Ten přejedeme a při pravém břehu Vltavy zůstaneme až do konce cesty. Nad silnicí od mostu směrem doleva (ke Komořanům) jsou velmi nápadné skály, tvořené strmě ukloněnými deskami břidlic a drob. I zde si snadno všimneme, že některé vrstvy neleží nad sebou zcela vodorovně, ale vytvářejí šikmé klíny nebo koryta (obr. 7). Na některých jiných místech mají

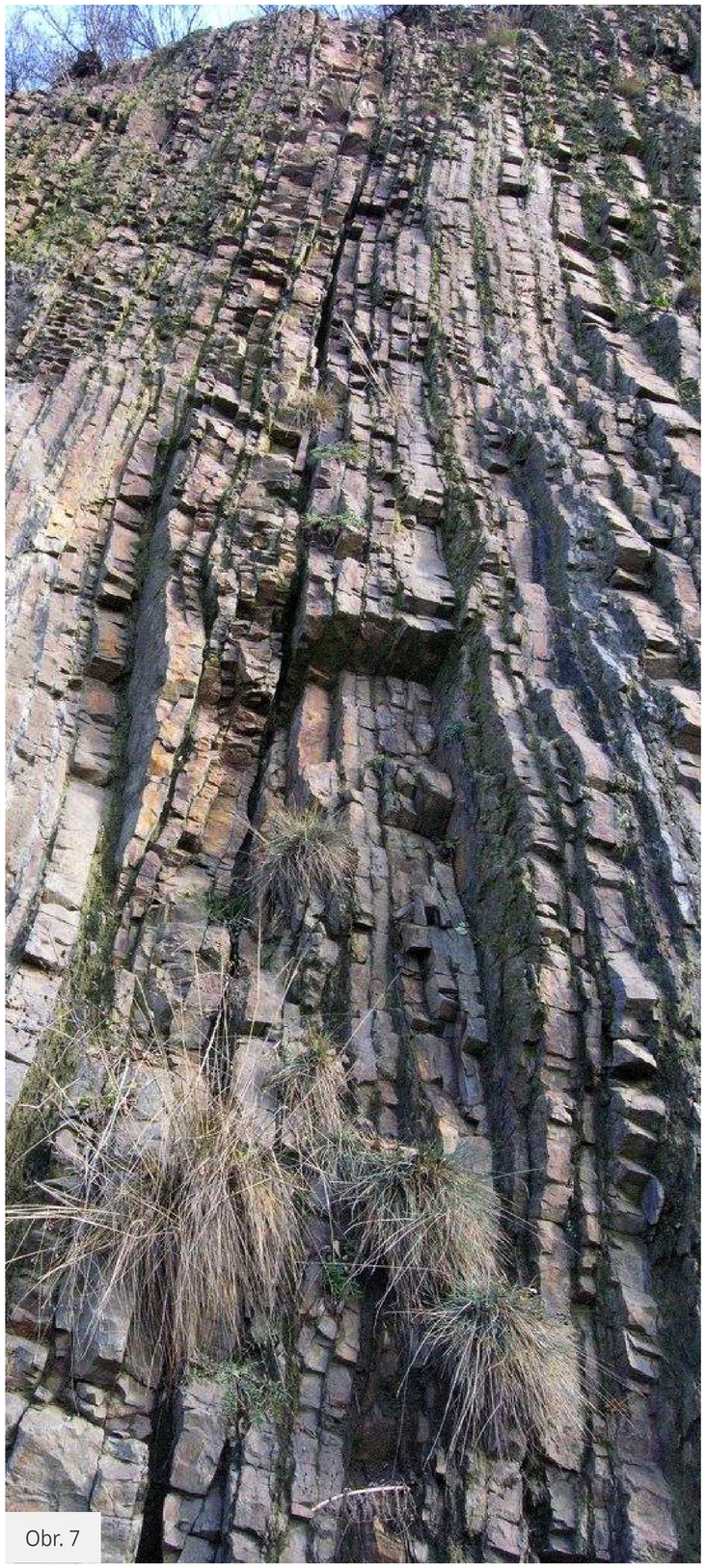

Obr. 7

Obr. 8

podobné jevy příčinu v tektonickém rozlámání skály, zde je však šikmé a korytovité zvrstvení důsledkem existence někdejších ramen delty a jejich téměř neustálého překládání a proměn.

Pobřežní cyklostezka nás po deseti kilometrech dovede k jedné z nejznámějších pražských skal – Vyšehradské (obr. 8). Málokdo ví, z jakých hornin je tvořena. My bychom už ale poznali, že se jedná stejně jako v předchozích dvou případech o letenské droby a břidlice. Na Vyšehradě mají jen malý podíl jílové a prachové složky, a proto jsou poměrně pevné a odolávají vodám, vymílajícím už přibližně jeden milion let vltavské koryto.

RNDr. Radek Mikuláš, DSc. *vystudoval geologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, pracuje v Geologickém ústavu AV ČR.*

Jan Moravec

Jak (ne)dělat naučné stezky

Naučné stezky jsou dnes téměř všude. Rostou jak „houby po dešti“ a nemohu se ubránit pocitu, že mnohdy je hlavním důvodem jejich zřizování fakt, že na ně lze poměrně dobře získat různé dotace. Výsledek pak podle toho bohužel vypadá.

Dovolil bych si v několika následujících řádcích upozornit alespoň na některé aspekty, které by při zřizování naučné stezky bylo dobré vzít v úvahu.

Je to stezka? Není to stezka?

Naučná stezka by už z podstaty svého jména měla být stezkou. Tedy trasou vedoucí odněkud někam. Mnohdy tomu tak není, naučnou stezkou je nazývána kdejaká skupina informačních panelů volně rozhozená v terénu. Zářným příkladem takovéto stezky nestezky byla dnes již z větší části zničená stezka Kunratickým lesem; tabule sice byly číslované, ale žádná trasa mezi nimi nebyla vyznačena a vzhledem k jejich umístění bylo téměř nemožné projít je v pořadí, které určovaly čísla (pominu-li fakt, že některé tabule stály úplně jinde, než bylo označeno na plánku).

Někdy stačí popsat postup k další zastávce na informační tabuli, většinou je však vhodnější trasu vyznačit. V této souvislosti je nutno upozornit, že na tradiční značka naučné stezky, tedy šikmý zelený pruh v bílém čtverci, drží práva Klub českých turistů, nelze ji tedy použít v žádné podobě bez jejich souhlasu. Což většinou znamená podmínku nechat trasu vyznačit značkaři KČT. Výhodou takového postupu je profesionální značení a pravidelná údržba v rámci sítě značených cest KČT, nevýhodou zejména fakt, že značkaři mají někdy tendenci zasahovat do vedení trasy bez ohledu na záměr autorů stezky. Kdo se nechce vázat na KČT, musí použít nějaké vlastní značky, například symbol dané stezky, jak to má stezka Po stopách kameníků na Říčansku (hornická kladívka). Alternativou, avšak většinou dražší a technicky náročnější (a s většími orientačními problémy v případě nějakého poškození), je nahradit průběžné značení směrovkami na rozcestích.

Užitečné je, když je na informačních tabulích plánek stezky. Nejen že se návštěvník snáze zorientuje, kde je a kam má jít, ale získá představu i o celkové délce a směřování stezky, nejde do neznáma. Což má význam zejména v případě, kdy na stezku narazí náhodně, při nějaké vycházce, a zvažuje, zda se nechat „svést“, nebo pokračovat ve svém původně plánovaném směru.

Zajímavou alternativou je naučná stezka na Hostibejku u Kralup, kde je poloha následující informační tabule určena souřadnicemi; projití stezky má tedy určitý nádech bojovky, blíží se dnes tolik oblíbenému geocachingu. Pro zpestření v nabídce naučných stezek, proč ne.

Panel vedle panelu

Naše krajina začíná být poněkud „přepanelovaná“. Není žádnou výjimkou najít někde na návsi či u atraktivnější přírodní lokality tři čtyři různé panely vedle sebe. Dvě naučné stezky, informace obce, správce lokality, informační systém regionu... Každý dělal někdo jiný, každý vypadá úplně jinak, obsahově jsou někdy totožné, někdy se dokonce i vzájemně popírají. Snažme se tomuto vyvarovat, vypadá to příšerně a zcela to ničí ducha daného místa. Pokud už někde jedna tabule je, snažme se dát tu svojí někam jinam; téměř vždy existuje alternativa. Hlavní zodpovědnost za toto však leží na vlastnících pozemků, kteří vždy musí umístění informační tabule povolit a kteří mají tudíž v rukou silný nástroj k tomu, aby podobné kumulaci cedulí zabránili, minimálně zájemce o umístění dotlačili k nějaké spolupráci, která dá místu přijatelnou podobu.

Genia loci však dokáže spolehlivě zničit i jediná nevhodně umístěná infotabule. Tabule pojednávající o opraveném křížku fakt nemusí být těsně vedle tohoto křížku, může být klidně na opačné straně cesty... Tabuli je třeba umisťovat tak, aby nezakrývala objekt, o němž pojednává, nestrhávala na sebe zbytečnou pozornost, nepřekážela ve výhledu (fotografiích), spíše na okraj plochy než do volného prostoru. Rušivý efekt panelu lze korigovat i jeho provedením, například nikoli svislým, ale pultovým umístěním (typicky na vyhlídkách).

I v rámci jedné stezky je dobré pohlídat si, aby lokalitu nezahltila panely. Osobně považuji za optimum, když ze žádného místa lokality není vidět více než jeden panel. V krajním případě dva, ale rozhodně ne více.

Rušivý efekt infotabule v krajině lze minimalizovat jejím architektonickým ztvárněním (úvodní tabule naučné stezky Hradiště Libušín).

Uprostřed tradiční značení naučných stezek, toho času v držení Klubu českých turistů (v tomto případě naučná stezka Voděradské bučiny), dole vlastní značení naučné stezky Po stopách kameníků.

Častým interaktivním prvkem naučných stezek je tzv. motanina, spojování dvojic k sobě patřících špagátem; na druhé straně je většinou vyznačené správné řešení (zde naučná stezka S rytířem na Blaník).

Zejména na vyhlídkách je vhodné nahradit klasický svislý panel „pultíkem“ (foto z Krkonoš).

Prstové bludiště obohacuje povídání o podzemních prostorách (z naučné stezky Vinoř–Satalice).

Víte, jakou má která květina barvu? Zajímavý prvek, ale v městském prostředí poměrně nevhodný pro velmi snadnou zničitelnost. (z naučné stezky Chlum u Mladé Boleslavi).

Co vlastně chceme říct?

Tímto jsme možná měli začít, jde totiž o základní otázku, zda vůbec nějakou naučnou stezku zřizovat a jak ji pojmout.

V první řadě jde o zaměření stezky. Dnes již zdaleka nevznikají jen naučné stezky přírodovědné či vlastivědné, ale i nejrůznější jiné. Zabývající se obecnými ekologickými otázkami, slovanskými bůžky, vesmírnými tělesy či významnými osobnostmi (viz Stezka českých animátorů na Kolínsku). Nechť se nikdo neurazí, ale takovéto stezky, s informacemi, které nemají žádný vztah k danému místu a lze je vyhledat v každé encyklopedii, považuji za zbytečné zaplevelování krajiny.

V druhé řadě pak jde o obsah tabulí. I když mají vztah k místu, stejně není možné vepsat na ně vše, co lze k danému tématu zjistit. Nemá smysl na tabuli opisovat obecní kroniku ani inventarizační soupis rostlin. A již vůbec nemá smysl vyvěšovat u studánky sáhodlouhé pojednání o hydrologii. To těžko někdo bude v terénu číst, navíc to opět zbytečně zvětšuje počet tabulí či jejich velikost. Vždy je vhodnější vybrat několik podstatných informací, čitelnou (i laikovi pochopitelnou) formou je podat a doplnit zajímavou grafikou.

Zejména v posledních letech je zvykem dělat stezky „interaktivní“, tedy návštěvníky (často zejména dětské) nějak aktivně zapojit. Tento trend je dobrý; co člověk prožije, uvízne mu v mysli rozhodně lépe, než to, co si jenom přečte. Je však třeba hlídat, aby aktivity a úkoly měly nějaký vztah k tématu dané stezky, nějak ho rozvíjely, doplňovaly. Jinak se z naučné stezky stává pouhé hřiště v přírodě. Dobrým příkladem budiž například stezka Vinořským parkem, kde povídání o podzemí je doplněno prstovým labyrintem, zastávka v jírovcové aleji vybízí k výrobě figurek z kaštanů, jiné zastavení nabádá ke změření obvodu staré lípy vlastními pažemi za pomoci metru, vyřezaného do dřevěného zábradlí, či nabízí dřevěné „kukátko“ do krajiny.

Naučná stezka není jednorázový projekt

Jedním z největších problémů naučných stezek je jejich následná údržba. Na vybudování stezky se mnohem lépe shánějí peníze než na její opravy, navíc – zejména v městském prostředí – tyto opravy téměř nikdy neustávají, a tak i nadšené budovatele stezek časem unaví. A tak se v krajině hromadí nejrůznější torza polámaných, počmáraných či prostřílených tabulí, návštěvník marně

Zábradlí jako metr, sloužící k odhadu obvodu kmene staré lípy (z naučné stezky Vinoř–Satalice).

hledá polovinu zastavení nebo ho trasa zavede do míst, kde sice v době vzniku stezky byla cesta, nyní je tam však staveniště...

Virtuální stezky

Kromě klasických naučných stezek vznikají v poslední době i takzvané stezky virtuální. Informace se návštěvníci dozvídají především prostřednictvím QR kódů, umožňujících „chytrým telefonům“ načíst multimediální obsah z webu.

Pominu-li, že většina těchto stezek nemá charakter stezky, tedy body nejsou nijak propojeny (viz výše), pak je sice pravda, že je to alternativa snižující „zatabulení“ krajiny, na druhou stranu i QR kódy musí být umístěné na nějaké tabulce; tato je sice menší, přináší však informaci jen omezenému okruhu návštěvníků a mnohdy působí také dost rušivě (např. tabulky projektu Dohája.cz, které působí dojmem, jako by naopak chtěly být co nejnápadnější) a neřeší problém s údržbou. Existují samozřejmě možnosti, jak umístit QR kód v krajině poměrně nerušícím způsobem, jak lze vidět např. u geologických lokalit Geoparku Kraj Blanických rytířů.

Za mnohem vhodnější způsob „budování“ virtuálních stezek považuji mobilní aplikace, umožňující načtení zajímavostí daného místa na základě jeho GPS souřadnic, bez nutnosti nějakého označení v terénu. Využitelnost QR kódů se mi jeví spíše než k budování virtuálních stezek k obohacení tradičních stezek o další rozměr. Takto je pojatá například obnovená naučná stezka Svatojánské proudy, kde se návštěvník pomocí této technologie dostane ke galeriím historických fotografií, videím či zvukovým záznamům, tedy informacím, které na klasickou tabuli umístit nelze, respektive lze jen za cenu vysokých nákladů. Bohužel této možnosti není příliš využíváno, většinou QR kódy na informačních tabulích směřují jen k digitální podobě téže informace, která je na tabuli.

V článku byly využity podklady shromážděné v rámci projektu „Posilování profesionality pozemkových spolků – cesta ke zdokonalení péče o přírodní dědictví se zapojením vlastníků půdy“, podpořeného grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

Pomocí tzv. QR kódů lze naučnou stezku obohatit o multimediální obsah, dostupný prostřednictvím „chytrých telefonů“.

Poměrně nenápadně, nerušící varianta informačních „tabulí“ (z naučné stezky Hradiště Libušín).

Ručně malované infotabule na naučná stezce Boří jistě zaujmou, jde však o velmi náročný (a tudíž ojedinělý) způsob budování naučných stezek.

Ing. Jan Moravec pracuje pro Český svaz ochránců přírody.

Kamarád ježek, mladší sourozenec Bodlinky do škol

Na začátku každé zimy se do Záchranné stanice hl. m. Prahy pro volně žijící živočichy dostane několik mláďat ježků, kterým hrozí, že by sama bez pomoci do jara nepřečkala. Ve stanici se o ně postarají a na jaře je zase vypustí do přírody. Dva zachraňované mladé ježky letos ale potkalo něco jiného. Škola.

O tyto dva ježky se totiž postarají žáci Základní školy a mateřské školy Na Beránku. Co je smyslem? Projekt Kamarád ježek umožní dětem z pražských škol vyzkoušet si práci zvířecího ošetřovatele a po celou zimu společně pečovat o malého ježečka, který by mrazivé měsíce ve volné přírodě nepřežil.

Do škol se dostanou pozdní ježčí mláďata, která do své péče přijala Záchranná stanice hl. m. Prahy pro volně žijící živočichy. Jsou to ježci, kteří se v přírodě na podzim nestihli dostatečně vykrmit a dosáhnout hmotnosti nezbytné k tomu, aby zimní měsíce mohli přečkat v zimním spánku. V záchranné stanici by proto museli zůstat až do jara. Děti se pod odborným dohledem ošetřovatelů záchranné stanice budou učit zodpovědnosti za svěřené zvířátko a starat se o něj tak, aby mělo na jaře dostatek sil a mohlo se vrátit zpátky do pražské přírody.

Pro děti přichystala záchranná stanice úvodní přednášku, která jim představila svět ježků a seznámila je se zákonitostmi jejich života ve volné přírodě. Ošetřovatelé jim také poradili, jak se o divoké zvíře správně starat a na co si dát pozor. Žáci od ošetřovatelů také dostali základní vybavení pro péči o ježka: přepravku, základní balíček krmení, váhu a deníček ježka.

Děti se až do jara budou o ježka samy starat, uklízet mu klec a měnit domeček, vážit jej, aby zjistily, zda správně přibírá, a kontrolovat, jak se mu daří. Údaje o jeho zdravotním stavu a veškeré postřehy o jeho životě si zapíšou do ježčího deníčku, jehož součástí je profil ježečka i závazný slib žáků, že ježkovi poskytnou tu nejlepší možnou péči.

SLIB ŽÁKŮ ŠKOLY

Přijímám zodpovědnost za svěřeného ježka a slibuji:

- *že mu neublížím a budu ho chránit,*
- *že se o něj budu řádně starat,*
- *že mu vyčlením klidné a čisté místo,*
- *že jej budu pravidelně krmit a uklízet mu klec,*
- *že mu v případě nutnosti zavolám pomoc*
- *a na jaře jej vrátím zpátky do volné přírody.*

.....
Datum

.....
Razítko a podpis

A protože je potřeba dohlédnout na to, jak se ježkům u dětí daří, provádějí ošetřovatelé pravidelně každých čtrnáct dní kontrolu, během které ježky prohlédnou, zda jim nic nechybí a dobře prospívají. A je to i příležitost pro děti s ošetřovali probrat svoje čerstvá pozorování i dotazy.

V závislosti na počasí se ježci vrátí do volné přírody přibližně v druhé polovině dubna letošního roku.

Projekt Kamarád ježek je inspirovaný projektem Bodlinka, který už deset let realizuje Krkonošský národní park. Na zkušenosti se zimování ježků ve školních třídách jsme se zeptali Daniela Bílka, který má v Krkonoších projekt na starosti.

Daří se dětem o ježky pečovat tak, aby pak bylo ježky možné zase vrátit do přírody? Nezvyknou si ježci na lidi moc?

Děti péče baví, pravidelně se střídají, mají dopředu vypsané služby, zpravidla o ježka pečuje pouze jedna třída. Denní péče spočívá v úklidu ohrádky, výměně vody, žrádla, doplnění granulí, kontrole zdravotního stavu ježka. Ježek je pozorován při pohybu, občas se váží, což signalizuje, zda prospívá dobře. Tím, že se děti střídají, je jejich péče solidní až do jarního vypouštění. Nemáme žádné indicie toho, že by si ježci na péči zvykli a nějak vyhledávali lidi. Při jarním vypouštění do přírody okamžitě živě reagují, odchází, hledají si potravu apod.

Děti přistupují k péči s nadšením, je to pro ně jednak zpestření školních povinností a zároveň se učí zodpovědnosti a pečlivosti.

Stalo se někdy, že by ježek ve škole uhynul? Jak se s tím pak děti vyrovnaly?

Během deseti let, kdy projekt organizujeme, bylo do škol umístěno cca 120 ježků, z nichž se jara nedočkalo pět. Úhyn je ale běžný i u přezimování ježků v profesionálních záchranných stanicích a není způsoben špatnou péčí. Děti dostaly do péče ježka nového, na přání učitelů se zpravidla o úhynu ani nedozví.

Kolik ježků budete letos umisťovat?

Patnáct ježků do patnácti škol.

Dá se nějak stručně shrnout, jaké jsou správné zásady péče o ježka, aby v pořádku přečkal zimu a péči dětí a dostal na jaře zpět do přírody?

Je to vhodné prostředí a péče: zde uvádím pokyny, které posíláme před zahájením projektu školám – připravte ohrádku o rozměrech cca 1 x 2 m (dle možností, je možné i méně), výška cca 50 cm. Dále připravte 3 misky (na vodu spíše těžší, např. kameninovou, aby ježek vodu nepřevrhl), žrádlo (základním žrádlem pro něho bude salám pro psy, ovesné vločky, kočičí granule), stelivo (papír ze skartovaček, piliny nebo seno). Pro ohrádku vyberte místo, kde bude pod ježkem lino nebo kachličky. Možno dát mezi stelivo a podlahu např. noviny či něco podobného. Do ohrádky dejte ještě „domeček" – krabici s vyříznutým otvorem pro přespávání ježka přes den. Teplota místnosti by měla být mezi 12–24°C. Protože během projektu budou děti sledovat jeho hmotnost, je tedy třeba nějaká váha. Cca 1x za měsíc přijedeme do školy ježka zkontrolovat, především jeho zdravotní stav (odčervení). Bez pravidelného odčervování se výrazně zvýší riziko úhynu ježka.

Foto: Lesy hl. m. Prahy a Daniel Bílek/KRNAP.

-red-

Zpracováno s využitím podkladů Lesů hl. m. Prahy.
Více informací naleznete na webu Kamarád ježek.

Radomír Dohnal

Živá zvířata při EVVO: Vzdělávání, nebo cirkus?

Mnohem větší názornost vysvětlení, lepší upoutání pozornosti diváků, cílené vytvoření hlubšího zážitku. Zapracování živých zvířátek do metodiky vzdělávacího programu je prostě výhra. Jenže i tohle „vítězství“ s sebou nese určité závazky, aby se potenciální pozitivní přínos nezvrhl v lacinou show, ve které účinkují ztrápená zvířata.

„Je to jako kouzlo,“ popisuje bývalá vedoucí ekocentra Dúbrava Iva Uhrová zapracování zvířecích hostů do programu. „Máte třídu plnou rozjívených, neposedných dětí, a v ten moment, kdy ‚přijde‘ na řadu zvíře, všichni zbystří. Získáte si stoprocentně jejich pozornost a přitom je skoro jedno, o jaké zvíře se jedná. S takovou mírou názornosti se totiž při konvenční výuce jen málokdy na školách setkávají.“ Uhrová ale doplňuje, že začlenění zvířat do programu by rozhodně nemělo být samoúčelné. „Špatný vzdělávací program ani dobré zvíře nezachrání. Ale k programu o hlodavcích nebo živočiších, kteří s námi (často bez našeho vědomí) žijí v domech a bytech, nějaký ten hlodavec prostě patří.“

Jistě, bylo by bezpochyby krásné, kdyby si studenti v rámci programu rodinném životě savců mohli prohlédnout liščí nebo jezevčí noru, ale technicky to možné není. Větší zvířata totiž potřebují solidní chovatelské zázemí, a ne každý lektor je schopen plnohodnotné péče o náročné exempláře. „V zásadě jste tedy s výběrem povětšinou omezeni na drobné hlodavce, ať už křečíky, barevné formy myší domácích, potkany, pískomily nebo králíky a činčily,“ dodává Uhrová. I taková hlodavčí zoo už ale vyžaduje speciální podmínky. Činčily snadno podléhají stresu a línají. Srst prakticky všech hlodavců může vadit alergikům (kteří mohou teprve na programu zjistit, že jsou alergiky), a vyšší koncentrace hlodavců může poměrně zapáchat.

„A to radši nezmiňuji, že křečík si může postavit hlavu a kousnout někoho do prstu,“ říká Uhrová. „Z programu zaměřeného na chování zvířat se tak může stát desetiminutovka první pomoci.“ V jednoduchosti tak odráží celé spektrum „zvířecích“ problémů. Aby lektor mohl při výuce EVVO používat zvířata, musí si pro to nejprve připravit patřičné podmínky, například chovné zařízení. To by mělo mít charakter odděleného chovu, kde se nebudou zvířata stresovat navzájem mezi sebou, kde alespoň teoreticky nebude hrozit nemoci mezi jednotlivými jedinci. Současně je nutné vytvořit takové podmínky, aby se zvířata nacházela v maximálně vyhovujícím prostředí. A pochopitelně, je nutné zvířatům zajistit optimální péči, která se neomezuje jen na krmení a čistění klecí.

„Je to jako budovat karavan pro hollywoodské herce,“ zmiňuje s nadsázkou Uhrová. „I hlodavci jsou ‚hvězdy‘ programů a potřebují si po vystoupení odpočinout v klidu. Navíc se snažíme prezentovat welfare a zásady správného chování lidí vůči zvířatům, takže podmínky musí mít skutečně na úrovni.“ I z toho vyplývá, že vytvoření „zvířecího“ programu je během na dlouhou trať, přičemž platí, že zásadní by pro vás měla být celková pohoda zvířete. Když není ve formě, musí se program bez něj obejít. Pak je tedy pochopitelně na místě otázka, zda vůbec se zvířaty pracovat. Pedagog i žáci by měli být připraveni na to, že se bude pracovat se zvířaty, měly by být proškoleni, jak se chovat. Informování by měly být v předstihu i rodiče. Právě tato opatření by měla snížit riziko vzniku vypjaté situace, která by mohla vést ke zranění studenta, potažmo zvířete.

„O rybách si můžete povídat u akvárka a ptáky popíšete klidně na krmítku,“ říká Dalibor Kříž, vedoucí Záchranné stanice pro hendikepované živočichy v Třeboni. Užití zvířat, konkrétně zraněných dravců ze stanice, se během programů nebrání. „U hendikepovaných živočichů to dává smysl jejich životu v trvalém zajetí.“ S konkrétní volbou „ideálního živočicha pro EVVO“ však Kříž nepospíchá. „Každé zvíře potřebuje svoje, nejsou tu pro zábavu. Mnohem častěji s nimi pracujeme jako s názornou ukázkou, než že bychom s nimi přímo manipulovali. Ta zvířata to moc ráda nemají.“ I když straní dravcům, liškám a vydrám, zmiňuje, že vděčným zvířetem pro EVVO jsou hadi.

V tom je prakticky zajedno s Janem Číhalem, lektorem, který si v současnosti rozšiřuje svou praxi odchytem smrtelně jedovatých plazů v Austrálii. „Had je pořád živočichem, který zvedne celou třídu, včetně učitele. I když je to trochu klišé,“ prozrazuje Číhal. Se svými plazími svěřenci si troufne i na tak dobrodružné kousky, jako je třeba ukázkový odběr jedu. „Nemusím ale dodávat, že to už je trochu na hraně a nemůžete to předvádět před zcela nezkušenými dětmi. Na tohle už potřebujete ‚publikum‘ na úrovni. Ideální jsou děti z přírodovědných kroužků. I tak je to pořád jednou nohou v kriminále.“ Užití plazů přitom chápe jako ideální. „Nevadí jim hluk, obtěžují je spíš otřesy půdy. Jsou nesmírně klidní, trpěliví. A pro alergiky nepředstavují problém.“ Letmý dotek hadích šupin vyvolává v lidech mrazení a je zárukou „úspěchu“ náročného programu.

Doporučil by ale hada jako ideální zvíře pro EVVO? „Lektor musí být zkušeným chovatelem, pak v tom problém nevidím. Pochopitelně se bavíme o nejedovatých hadech. Ideálním druhem je například krajta královská, která nepřerůstá délku 1,5 metrů a je svým založením velmi klidná,“ uvádí Číhal. U jiných druhů ale záleží na charakteru toho kterého kusu. „Máte hroznýše královské, kteří jsou naprosto klidní a nic je nerozhodí, ale jsou i kousavé potvory. To musíte vědět.“ Podobné je to i s pestrobarevnými korálovkami. Nedoporučuje užovky, které jsou prý „prchlivé a nestálé“.

Dravci, plazi, savci i hlodavci mají jedno společné. Jsou vidět prostým okem. A snad právě proto se Marie Ošlejšková, vedoucí vzdělávacího centra v Zoo Hodonín, soustředila jiným směrem. „Se zajímavými druhy zvířat tu pracujeme celou dobu, ale je to dáno zázemím naší organizace,“ říká Ošlejšková. „Kdybych si mohla vybrat ideální ‚sadu‘ kontaktních živočichů, asi bych zvolila kombinaci mnohonožky, bodlína a varana. Při programech se ale snažím ukázat především tu část světa, kterou běžným okem nespatříme. Stačí binolupa nebo mikroskop a uvidíme svět kolem sebe v úplně jiných konturách.“ Ošlejšková tvrdí, že vypěstovat si perloočky nevyžaduje žádné speciální podmínky a přitom se jedná o fantastické živočichy. „Já osobně miluji želvušky Tardigrada, ty mě nepřestanou udivovat. Posláním EVVO je také ukázat nový pohled na svět a myslím, že tohle je přesně ono.“ A její tip na nenáročného chovance, který by pozvedl úroveň programu? „Ve Velké Británii jsou poslední dobou hitem korýši, třeba živí krabi.“

Mgr. Radomír Dohnal vystudoval Biologii ochrany přírody na Biologické fakultě Jihočeské univerzity a věnuje se environmentální praxi.

Leona Hornová

Divočina v hlavním městě: Lesní zvěř obývá zookoutek v Malé Chuchli

Jak vypadá žirafa a jak dlouhý chobot má slon, už při návštěvě afrického pavilonu v zoologické zahradě prostudovalo takřka každé malé dítě. Zato ani mezi zdatnými a pravidelnými návštěvníky přírody hlavního města a jeho okolí není mnoho šťastlivců, kteří na vlastní oči spatřili třeba takového jezevce nebo lišku, natožpak vzácného rysa potulujícího se krajinou. Možnost pozorovat zblízka jinak plachá a divoká zvířata naší přírody nabízí Pražanům lesní zookoutek u hájovny v Chuchelském háji, který provozují Lesy hl. m. Prahy s finanční podporou hlavního města.

Zookoutek je součástí Záchranné stanice hl. m. Prahy pro volně žijící živočichy a náhradní domov tu nacházejí zvířata, jejichž trvalý zdravotní či jiný handicap jim neumožňuje vrátit se zpátky do volné přírody. Mezi obyvatele zookoutku patří například jelen evropský, rys ostrovid, prase divoké či liška obecná, ve výběžích, do nichž můžete nahlížet z vyvýšených ramp, se prohání stáda muflonů a daňků. Své zástupce tu mají i zvířata původem cizokrajná, která u nás ale zdomácněla. A tak si v zookoutku můžete prohlédnout třeba atypického psíka mývalovitého či norka amerického. „Přijít můžete kdykoli, areál se nezavírá," říká vedoucí záchranné stanice Václav Nejman. Zookoutek však ze všech stran obklopuje les a pro případné noční odvážlivce proto vedoucí stanice s úsměvem připojuje nezbytné varování: „V noci ale počítejte s tím, že vám cestu dost možná zkříží volně se pohybující lesní zvěř, třeba stádo divočáků." Přes den máte šanci narazit v blízkosti zookoutku spíš na divokého králíka – na zdejších pozemcích žije svým vlastním volným životem celá králičí kolonie.

Lesy hl. m. Prahy provozují i zookoutek v Hostivaři, v Kunraticích a na Kamýku, ten v Malé Chuchli je ale největší. V zookoutku se pravidelně konají vzdělávací akce pro žáky pražských škol a školek i pro veřejnost. V lesním srubu v areálu zookoutku má své zázemí lesní školka a srub funguje také jako základna pro populární ekovýchovný program Noc v lese, který zakončuje nocování přímo uprostřed přírody.

Všechny zdejší výběhy doplňují informační cedule s medailonky zvířat a lesníci v zookoutku pořádají také komentované prohlídky. Návštěvníci se tak mohou dozvědět podrobnosti o zástupcích české přírody a jejich způsobu života a poznat osudy zdejších domorodců. „Každé zvíře si s sebou nese svůj osobní příběh. Máme tu třeba jelení mládě z Libereckého kraje, které zapadlo do skruže, nebo laň, kterou zranila sekačka trávy," vypráví Václav Nejman. „Nezřídka se také stává, že lidé zachrání mládě v nesnázích, odchovají ho doma a je zcela zdravé, ale jeho stádo jej už nepřijme. Život v zookoutku je pak dobrým řešením," dodává.

Tradice lesních „minizoo" přitom není nijak nová. „U takřka každé hájovny dřív býval výběh, v němž se zotavovala zraněná lesní zvěř. Byl to právě hajný, komu lidé v době, kdy ještě neexistovaly záchranné stanice, nosili zraněná zvířata," vysvětluje Václav Nejman.

Mgr. Leona Hornová vystudovala Pedagogickou fakultu UK, pracuje v centru pro podporu rodiny Klub K2.

Leona Hornová

Za domácími zvířaty na farmu Toulcova dvora

Toulcův dvůr je oázou klidu v pražské Hostivaři už dvacet let. Středisko ekologické výchovy nabízí vzdělávací programy se zvířaty, dílničky, kroužky, jarmarky a další akce v duchu lidových tradic. To, že si tu můžete prohlédnout krávy, prasata, kozy nebo ovce považuje většina návštěvníků za zajímavý bonus.

V hlavní plemenné knize je v současné době vedeno 94 čistokrevných českých červinek. K jejich přednostem patří skromnost, odolnost a dlouhověkost.

Foto: archiv Sdružení SRAZ z. s.

Drobná hospodářská zvířata se na Toulcově dvoře začala objevovat vzápětí po založení ekologického střediska, ale samozřejmě tu žila i v poválečných dobách, kdy tu hospodařil pan Toulec. V roce 2001 vznikl nápad s názvem Noemova archa. Jeho cílem je zachovat genové zdroje původních českých plemen hospodářských zvířat – drůbeže, koní, skotu, ovcí, koz, prasat, králíků a včel. Plemena zde chovaná v dnešních velkochovech nenajdete. Kráva česká červinka, přeštické černostrakaté prase, králík český strakáč, slepice česká zlatá kropenka atd. – nikde v České republice nemají tolik našich původních hospodářských plemen najednou jako na místní farmě. Díky zdejšímu chovu budou děti vědět, jak kdysi vypadalo zvířectvo na českém dvorku.

Na farmě probíhá řada ekologických programů především pro školy a školky, v odpoledních hodinách pro rodiče s dětmi – a je o ně velký zájem. Děti se během nich seznámí se zvířaty blíže, dozvědí se o jejich životních potřebách a péči o ně, některá si mohou i pohladit. Pro většinu pražských dětí je návštěva farmy na Toulcově dvoře zážitkem. Konají se tady i specificky zaměřené akce, jako je třeba stříhání ovcí či každoroční křtiny mláďat, na tyto programy je ale dobré si místo vždy rezervovat dopředu. První říjnovou sobotu se pravidelně koná Den zvířat s povídáním o zvířatech, vystoupením s koníky či s dílničkami na zvířecí téma.

Podívat se na zvířata ale můžete přijít kdykoli. Zvířata velkou část dne tráví ve výbězích, které jsou volně přístupnou součástí areálu Toulcova dvora, denně od 8 do 18 hodin. Samozřejmě záleží na počasí. „Zvířata pouštíme do výběhů každý den," vysvětluje Lucie

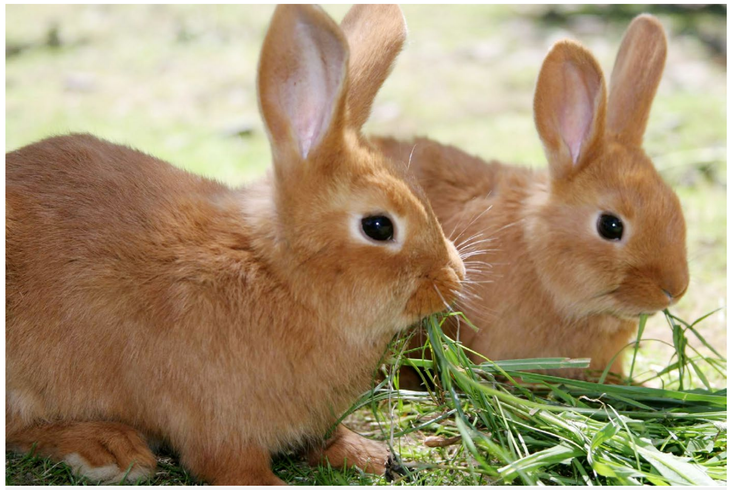

Typická sytě svítivě žlutočervená barva dala jméno tomuto králíkovi – český červený králík.

Foto: archiv Sdružení SRAZ z. s.

Síbková, zaměstnankyně farmy. „Je to pro ně nejlepší, i když nám to zabere celkem dost času," směje se. Každé stádečko má svůj výběh, jehož umístění se mění, aby pastvy bylo dostatek. Nezapomíná se dokonce ani na králíky. „Samozřejmě že nám v zimě místní pastviny nestačí a seno musíme dovážet," vysvětluje Lucie Síbková. Na farmě uvítají, když jim přinesete dobře usušený neplesnivý chleba a pečivo, skořápky z vajec nebo povadlou zeleninu.

V žádném případě ovšem zvířata nekrmte sami. „Každé zvíře má naplánovanou svou denní dávku krmení, která je pro něj prospěšná a nekontrolované dokrmování jim může způsobit zdravotní potíže," vysvětluje Lucie Síbková. Zajímavostí je, že zvířata na Toulcově dvoře jsou chována podle zásad tzv. welfare – s důrazem na životní pohodu. V jeho rámci se dbá na prostorné ustájení a výběhy, ale třeba také na omezení přílišného kontaktu s lidmi. „Původně jsme měli koně ve výbězích přímo u vstupu do areálu, kde je velký pohyb lidí. Nadměrný kontakt s člověkem ale koně stresuje. Díky přispění Magistrátu hlavního města Prahy jsme jim mohli nechat vystavět nové přístřešky v boční části areálu, kde nejsou tolik rušeni," popisuje Lucie Síbková. „Také my sami se snažíme se jich, v době, kdy odpočívají, nedotýkat a nerušit je." To ale neznamená, že by tu návštěvníci nebyli vítáni. Ideou zdejší farmy a Toulcova dvora celého je nabídnout občanům hlavního města možnost kontaktu s přírodou a se zvířaty především.

Česká husa má klidnou povahu, ale ve větších hejnech dochází k potyčkám mezi housery. Proto se jim nejlépe daří v malém hejnu s houserem a jednou až čtyřmi husami.

Foto: archiv Sdružení SRAZ z. s.

Mgr. Leona Hornová vystudovala Pedagogickou fakultu UK, pracuje v centru pro podporu rodiny Klub K2.

Barbora Janečková

Ve škole za školou

Kroužek Malý průzkumník přírody: Jak se bádá třeba i v srdci Prahy.

Naší vášní je badatelství. Naším základním vybavením je lupa. Naším revírem je příroda. Nemusíme však nutně jezdit na Šumavu nebo do Amazonie. Brada nám padá úžasem i při bádání na kousku zeleně uprostřed Prahy.

Tohle velkoměsto je totiž mnohem více, než spleť betonu a asfaltu. Hnízdí tady tolik krahujců jako v žádném jiném městě Evropy. V leckterém potoce si ve svých schránkách z kamínků lebedí larvy chrostíků, čímž dávají vědět, že tamější voda je opravdu čistá. A jinde lze při troše štěstí vystopovat lišku.

Kdo jsme, že tohle všechno víme? Jsme děti ze základních škol, které spolu bádají na kroužku Malý průzkumník přírody. Zatímco ze školy obvykle vyrážíme čisťouncí, zpátky se vracíme s rukama umouněnýma od hlíny a s koleny zelenými od trávy. Sem tam se najde i nějaká mokrá bota. To jsou ale jen naprosto nepodstatné důsledky toho nejlepšího, co můžeme po škole dělat – jít ven!

A jak jsme vlastně přišli na to s těmi liškami? Prostě jsme jednoho dne našli na zemi hovínko. Jako by to byl reflex, všichni jsme ze sebe hned vyrazili sborové „fůůůůj!" a obloukem náš nález obešli. V Praze je takových hnědých nadělení spousta. Ale když je najdete v lese nebo na louce, můžete zjistit, že to jsou učiněné stopařské poklady.

Stačilo si trochu podrbat naše badatelské zvídavé hlavy. Vrátili jsme se k hovínku a podívali se na něj pozorněji. Nebylo příliš veliké, ale králičí bobek by do něj co do velikosti měl hodně daleko. Byl v něm vidět sem tam chlup a taky pár ovocných pecek. Mrkli jsme se na sebe navzájem a pak zpátky na hovínko. A pořád nevěděli, co si o něm myslet. Leželo nehnutě a vyjímalo se na vyvýšeném středu lesní cesty. Aha! Vždyť právě lišky rády takto trousí na vyvýšená místa, aby si vyznačily své lovecké území. O tom, že lišky často žijí ve městech, jsme slyšeli už spoustu řečí. Ale není nad to najít pro to vlastní a opravdové důkazy!

Článek vyšel také na serveru Jděte ven!cz.

Byla jsem tu. Liška.

Foto: Vladimír Motyčka.

Město je propojeno s přírodou

Prahu obepíná příroda, která se noří i do jejího nitra. Spousta zeleně, okolo zříceniny Baba lze při troše štěstí vystopovat lišku, v suchdolském potůčku tekoucím do Tichého údolí zase spokojeně žijí larvy chrostíků.

Tohle všechno lektorky a lektoři Ekodomova dobře vědí. Vědí také, že i děti z města mohou mít rády přírodu, mohou se dobře vyznat ve svém okolí a rozumět souvislostem mezi tím, jak člověk žije, a tím, co se děje v přírodě. A pomáhají dětem to vše rozvíjet a chápat.

Na pravidelném kroužku Malý průzkumník přírody děti bádají v přírodě okolo své školy, setkávají se se zvířaty a poznávají přírodu všemi smysly. Díky ekologickým výukovým programům Ekodomova se děti dozvídají třeba to, proč je půda významná pro život a kdo v ní žije, setkávají se s divokými ptáky při jejich kroužkování, nebo poznávají, jakým luxusem je voda z kohoutku. Vzdělávací divadla je mohou pobavit a zároveň naučit například tomu, jak fascinující a významný je život včel. Díky ekodílničkám si zase vyzkoušejí, zač je toho loket s tvořivou recyklací odpadů, a při programu Ekopokusy se ponoří do tajů vědy.

„Kdokoli chce pomoci rozvíjet ekologické myšlení dětí a dopřát jim některé z těchto dobrodružství, může o našich službách říci třeba učitelům ze školy či školky. Anebo některou z našich aktivit pro děti zařadit do programu na firemní nebo komunitní akci," vybízí Tomáš Hodek ze spolku Ekodomov, kde má ekovýchova již více než desetiletou tradici.

***Barbora Janečková** pracuje pro neziskovou organizaci Ekodomov.*

Radomír Dohnal

Pokazí vycházku do přírody znečištěné ovzduší?

Lékařští odborníci i meteorologové se shodnou, že nalézt na tuto zdánlivě prostou otázku správnou odpověď není vůbec snadné. Zdá se ale, že minimálně v případě hlavního města Prahy a jejího okolí platí, že znečištěné ovzduší bude pro EVVO v terénu přeci jen o něco menší problém, než třeba deštivé či nepříjemně mrazivé počasí. Kvalitu ovzduší nad Prahou v průběhu roku nemůžeme sice považovat za ideální, ale aktuální stav je pořád na hony vzdálen alarmujícím podmínkám z devadesátých let. Rozhodující je intenzita znečištění, délka pobytu „v přírodě“ a míra fyzické námahy.

Kvalita ovzduší naše zdraví pochopitelně ovlivňuje, zejména při výraznějším překročení hygienických limitů. „*Ty jsou ale v zemích EU dost přísné, zdaleka tu nedochází k takovému znečištění, jaké známe z velkých měst v Číně,*“ krotí paniku RNDr. Petr Dvořák, tiskový mluvčí Českého hydrometeorologického ústavu. „*Navíc, pokud u nás dojde k výraznému zhoršení situace, vyhlašují úřady režim regulace, který následně vede ke zlepšení stavu.*“ Obecně jsou dnes zdroje znečištění spíše bodové a v souvislosti se znečištěním ovzduší mluvíme hlavně o koncentraci polétavého prachu PM10, jehož zdrojem je kouř z továrních komínů i lokálních topenišť, anebo automobilový provoz. Při špatných rozptylových podmínkách dochází k nárůstu koncentrace těchto částic v přízemních vrstvách atmosféry tam, kde je průmyslová aglomerace a intenzivní autodoprava. „*A protože nelze úplně zastavit ani lokální topeniště, ani průmysl nebo automobilovou dopravu, zhoršené podmínky trvají vždy až do změny povětrnostní situace, kdy je teplotní inverze nahrazena větrným počasím,*“ doplňuje Dvořák.

Z toho vyplývá, kde se na „znečištěné ovzduší“ dá v Praze narazit. „*Vždy se jedná o lokality se silným provozem aut a s četnými zdroji kouře, a to zejména v údolním či kotlinovém reliéfu,*“ říká Dvořák, který

Že znečištění ovzduší obecně škodí zdraví, to se ví. A že platí čím více tím hůře, je taky známo.

Foto: Jan Kaláb / Flickr. Licence: CC BY-SA 2.0

dodává: „*Rozdíly mezi nejvíce a nejméně znečištěnými lokalitami mohou být ve stejnou chvíli značně zřetelné, ale běžný smrtelník to při dýchání nepozná.*“ Podobně situaci vnímá i MUDr. Helena Kazmarová, vedoucí Oddělení hygieny životního prostředí Státního zdravotního ústavu: „*Že znečištění ovzduší obecně škodí zdraví, to se ví. A že platí čím více tím hůře, je taky známo. Ale dát nějaké jednoduché vodítko, co s dětmi ve školce udělá hodinová vycházka v situaci, když je koncentrace třeba prachu nadlimitní, to nedokáže říct nikdo.*“ Při pohledu z podzimního okna do ulice sledujeme inverzi nebo smogovou pokličku s nevraživostí, ale Kazmarová by na takové hodnocení kvality ovzduší moc nesázela. „*Jistě, je logické, že méně vhodná jsou období, kdy je čistota ovzduší zhoršená, ať už dlouhodobě nebo nárazově, ale riziko vysokých koncentrací se netýká všech znečišťujících látek stejně, ve stejném ročním období.*“ Jak je to možné?

V zimě je sice nejvyšší znečištění, protože se k běžnému znečištění přidají látky z topných zdrojů a jsou zhoršené i rozptylové podmínky, ale vysoké koncentrace ozonu se u nás objevují spíš v létě nebo na jaře. Pokud vás zajímá vývoj aktuální situace, podrobnosti shrnuté do přehledných indexů kvality ovzduší pro rychlou orientaci naleznete na webu www.chmi.cz a jsou aktualizovány zpravidla každou hodinu. Hlavně však uvádí přímo hodnotu koncentrace jednotlivých znečišťujících příměsí. Může ale v Praze nastat situace, kdy by bylo lepší přeci jen zůstat s dětmi ve třídě, než vyrazit na „vzduch“? „*Takové doporučení lze navrhnout při opravdu výrazném dlouhodobějším překročení imisních limitů polétavého prachu PM10 nebo PM2,5. Pak by mohly mít osoby s respiračními potížemi skutečné zdravotní potíže,*“ říká Dvořák. „*V poslední době však nebylo nutno*

Co ale s dětmi udělá hodinová vycházka, když je koncentrace prachu nadlimitní? To nedokáže říct nikdo.

Foto: Paul Stainthorp / Flickr. Licence: CC BY-SA 2.0

takovéto radikální řešení aplikovat. Obecně nelze nic namítat proti tomu, aby při alespoň dvoudenním zvýšení koncentrace PM10 nad úroveň 100 mikrogramů na metr krychlový, zůstaly děti v interiéru škol a omezily pohyb venku. Takovýchto situací skutečně není během roku moc a děti tak přijdou jen o malou část možných pobytů venku.“

Takový přístup má jasné opodstatnění: „*Při náročném fyzickém pohybu vdechneme víc vzduchu,*“ říká Kazmarová. „*Počítá se s tím, že normální člověk vdechne jedním vdechem asi půl litru vzduchu. Když vykonáváme nějakou intenzivní práci nebo sport, potřebujeme dýchat víc. Objem vdechovaného vzduchu vzroste několikanásobně. Dál to jsou kupecké počty – šplhání, běhání a dovádění venku znamená víc vdechnutých nečistot.*“ Úplně vyloučit pobyt venku i v oblastech ,kde je vysoké znečištění, není řešením. „*Člověk čerstvý vzduch potřebuje,*“ uzavírá Kazmarová. „*To působení volného pohybu v zeleni, byť vzduch není zrovna v ideální čistotě, má i psychologický efekt. Ano, choďte ven, ale věnujte se nezátěžovým činnostem. Pobyt v dobře vyvětrané třídě je samozřejmostí, pobyt ve volné přírodě ale nenahradí.*“

Mgr. Radomír Dohnal *vystudoval Biologii ochrany přírody na Biologické fakultě Jihočeské univerzity a věnuje se environmentální praxi.*

Jarmila Johnová

Co vám schází, pražští chodci?

„Co vlastně chodcům v Praze vadí? Proč je k nim hlavní město tak nepřívětivé?“ Na to se často ptají novináři Pražských matek, nezisková organizace, která se dlouhodobě věnuje pražské dopravě především z pohledu chodců. Pokusím se zde shrnout nejdůležitější důvody, které Pražské matky vedou ke sledování podmínek pro chůzi v Praze a k podpoře tohoto základního druhu městské mobility.

Jak se cítí chodec

Každý, kdo se v Praze pohybuje pěšky, brzy zjistí, že to nebývá ani jednoduché, ani bezpečné a už vůbec ne příjemné. Bezpečnost chodců se podle statistik nehodovosti sice za posledních 25 let výrazně zlepšila v celé republice především díky stavebním úpravám přechodů i díky lepší legislativě, ale za premianty jako je Holandsko a Norsko stále zaostáváme. V rámci Evropské unie jsme co do bezpečnosti dopravního provozu průměrní. Chodci však stále patří k nejzranitelnějším účastníkům a kromě ohrožení se musí dodnes vyrovnávat s pocitem podřadnosti.

Přestože chodci minimálně zatěžují životní prostředí, městský rozpočet, zajišťují ve městě sociální kontrolu a přinášejí do něj společenský život, jejich oprávněné požadavky na bezpečnost a komfort bývají považovány za marginální. Chodec je často hnán do nepříjemných podchodů a nadchodů, musí absolvovat dlouhé obchůzky, než najde bezpečný přechod, na zelenou čeká i několik minut, aby pak vozovku přeběhl v několika málo sekundách.

Podřadnému postavení chodců odpovídá i podíl investic do pěší infrastruktury z rozpočtu hlavního města (z převážné většiny majitele pražských komunikací), které jsou každoročně minimálně o tři řády nižší, než do zajišťování infrastruktury pro motorovou dopravu. Pražské matky se proto věnují projektům a aktivitám, které si kladou za cíl potřeby chodců podpořit a zviditelnit.

Bezpečné cesty do školy

Pražské matky již více než deset let v Praze koordinují program Bezpečné cesty do školy (BCŠ), v jehož rámci žáci i rodiče ve spolupráci s pedagogy mapují okolí škol, provádějí dopravní průzkumy a ve spolupráci s nezávislými projektanty následně navrhují vhodné (nejlépe stavební) úpravy. Díky BCŠ se podařilo usnadnit pěší cesty ve více než 70 lokalitách. Z doprovodných dotazníkových šetření vyplynulo, že většina žáků chce do školy buď chodit pěšky, nebo jezdit na kole (koloběžce, skejtu, na bruslích), ale brání jim v tom nebezpečná dopravní situace a nemožnost ve škole bezpečně uložit kola.

K nebezpečným situacím před školami často přispívají nedodržováním předpisů sami rodiče, kteří např. parkují na přechodech, v křižovatce, otáčejí se zde, couvají atp. Proto je zde třeba hledat rozumný kompromis mezi parkováním a zklidněním dopravy, při němž by však slabší a užitečnější chodec měl mít přednost.

Stavební úpravy ve prospěch chodců, které se díky programu BCŠ podařilo prosadit, využívají rádi nejen školáci, ale všichni pěší v okolí. Snad nejúspěšnější řešení z hlediska bezpečnosti i estetického vzhledu vzešla z projektů BCŠ v Praze 2: např. zklidnění Slezské ulice, rekonstrukce křižovatek Jugoslávská a Londýnská nebo Rumunská a Londýnská. Rekonstrukce prostoru před ZŠ a gymnáziem v Sázavské ulici získala dokonce zvláštní ocenění v celorepublikové soutěži Nadace Partnerství Cesty městy.

Portál Chodci sobě

Čím déle jsme se pěší dopravou zabývali, tím více jsme si uvědomovali, jak je pro aktivního občana složité vyznat se v konkrétních kompetencích v oblasti správy komunikací a uplatnit svůj podnět. V roce 2012 jsme proto, inspirováni slovenským webem Odkaz pre starostu, zahájili provoz portálu Chodci sobě. Portál slouží jako jednoduchý nástroj komukoliv, kdo chce podat podnět na zlepšení pěších cest, po nichž běžně chodí. Podněty zadané

Před Vinohradským divadlem chyběl donedávna přechod, kromě vodorovného značení (zebry) zde byl vybudován ve vozovce dělící ostrůvek, kde je chodec chráněn, a protažena všechna nároží chodníků na úkor plochy vozovky. Na křižovatce Ibsenova a náměstí Míru je zvednuta celá plocha přechodu do úrovně chodníku.

Foto: Archiv Pražské matky.

Rekonstrukce prostoru před ZŠ a gymnáziem v Sázavské ulici. Plocha celé křižovatky ulic Sázavská a Moravská je zvednuta do úrovně chodníku. Před školou vznikla dopravní šikana zaoblením vozovky. Díky tomu se rozšířil i prostor přímo před vchodem do budovy ZŠ.

Foto: Archiv Pražské matky.

prostřednictvím jednoduchého online formuláře jsou odesílány přímo kompetentním úředníkům. Naším záměrem je pomoci chodcům, kteří, jak výše řečeno, šetří peníze i zdraví nám všem a poskytnout úřadům aktuální informace o stavu pěší infrastruktury na jejich území.

Zájem veřejnosti, občanů i médií neutichl ani po čtyřech letech. Ze současných 1400 podaných smysluplných podnětů se jich podařilo uspokojivě vyřešit zatím celkem 320. Jsou mezi nimi jak rozsáhlé rekonstrukce, tak jen upozornění na výtluky, louže a nerovnosti na chodnících. K mnohým úpravám by možná městské části přistoupily i bez portálu Chodci sobě, domníváme se však, že hlasy veřejnosti mohou rozhodování městských částí urychlit.

V poslední době patří k nejaktivnějším Městská část Praha 10, kde v oblasti Vršovic došlo ke krásným stavebním úpravám. Se zdařilými rekonstrukcemi se můžeme setkat také na Praze 2, např. před Vinohradským divadlem na náměstí Míru či na křižovatce Bělehradské a Bruselské. V Praze 3 byl díky podnětu občana, který neustával v komunikaci se silničním úřadem po celé dva roky, zřízen nový přechod a zároveň zrekonstruována celá křižovatka Ondříčkova, Bořivojova.

Problémy chodců

Díky portálu Chodci sobě jsme získali přehled o tom, co nejvíce chodcům překáží. Snad nejčastěji si stěžují na nerovnost, neuspořádanost, nepořádek i neestetický vzhled chodníků. Trápí je ovšem také bariéry v podobě vysokých obrubníků, zábradlí či schodů. Velice často se v podnětech opakuje krátká zelená a dlouhé čekání na ni či neohleduplnost řidičů, kteří ohrožují chodce docházející na červenou. Chodci dále upozorňují na chybějící nebo nebezpečné přechody, parkování na chodnících či v těsné blízkosti přechodů.

V rámci programu BCŠ školáci často označují za nebezpečná ta místa, kde auta jezdí rychle a kde je velká intenzita provozu, dále přechody, kde mají vinou aut zaparkovaných u přechodu špatný rozhled, nebo kde jezdí auta v jednom směru ve dvou pruzích. I školákům vadí krátká zelená u světelných signalizací. Při dopravních průzkumech školáci často zjišťují, že „semafory“ nezajišťují bezpečné přecházení, protože je někdy nerespektují ani chodci, tak bohužel ani řidiči.

Letos jsme se rozhodli zájem veřejnosti i úřadů ještě povzbudit veřejnou kampaní. Zorganizovali jsme několik, doufejme zábavných, happeningů v ulicích: názorně jsme představili košířským obyvatelům ve spolupráci s místní občanskou iniciativou „Cibulačka“ možnost využívat křižovatku Fabiánova/Musílkova jako komunitní prostor namísto současného parkoviště, označovali jsme místa, která se podařilo upravit ve prospěch chodců díky občanským podnětům na webu Chodci sobě nebo v rámci projektů BCŠ.

Jak se daří získat veřejnost pro chůzi ku prospěchu celého města, ukáže teprve čas. Jisté však je, že ve městě nelze zajistit estetické, klidné a zdravé prostředí a zároveň každému poskytnout parkovací stání před domem nebo u vchodu do školy.

Ing. Jarmila Johnová je předsedkyně sdružení Pražské matky.

V rámci kampaně Chodci sobě jsme označovali místa upravená z podnětu občanů samolepkami s textem: Povedlo se, děkujeme!

Foto: Lukáš Žentel

Díky našemu podnětu byla upravena a zklidněna Slezská ulice od vinohradské vodárny až po náměstí Míru. Všechny nově bezpečné přechody jsme opatřili samolepkou.

Foto: Archiv Pražské matky.

Šárka Holzbachová

Lesní pedagogika

Pocit volnosti při procházkách po měkkých lesních pěšinách, naslouchání nekonečnému šumu stromů a zpěvu ptáků, teplo slunce prosvítající skrze zelené listoví. Kdo poznal, jakým klidem a radostí příroda naplňuje, ten se do její blízkosti sám rád vrací. Hlavně u mladší generace ale její kouzlo někdy bojuje se silnou konkurencí. Jedno kliknutí je z židle před počítačem dokáže přenést do fascinujících imaginárních světů, mimoškolní aktivity zabírají veškerý volný čas a vybavené sportovní areály lákají k adrenalinovým zážitkům. Trvalému a pozitivnímu vztahu k životnímu prostředí se ale nelze naučit teoreticky ve školní lavici, k tomu je třeba poznat les skutečně zblízka a na vlastní kůži. A o to, aby poznávání lesního území bylo pro děti, ale vlastně pro kohokoli, přinejmenším stejně vzrušující jako všechna ostatní lákadla okolního světa, se stará lesní pedagogika.

Lesní pedagogika jako forma environmentální výchovy má jasně daný cíl, pomocí zážitkových aktivit a zaměřením na smyslové vnímání se snaží obnovit prastarý vztah mezi člověkem a přírodou a návštěvníkům lesa přitom poodhalit zákonitosti lesní práce. Lesníci zvou do prostředí, které velmi dobře znají, a ve svém přirozeném terénu představují úlohu lesního hospodáře, o jehož práci mívá veřejnost často zkreslenou představu. Svůj um a znalosti dokážou přizpůsobit místním podmínkám a roční době a každý program má i díky tomu punc neopakovatelnosti. Sám les s nepřeberným množstvím ukázek a nečekaných nálezů se stává učebnou. Lesní škola představuje les jako zdravé přírodní prostředí se všemi biologickými a ekologickými vazbami a zároveň neopomíná ani hospodářské a sociální souvislosti jeho existence.

V České republice se lesnicky zaměřenou environmentální výchovou zabývá mnoho institucí se speciálně vyškolenými lesními pedagogy. Mezi hlavní propagátory výuky patří Ministerstvo zemědělství, Lesy České republiky, s. p., Sdružení lesních pedagogů při Střední lesnické škole v Hranicích, Ústav pro hospodářskou úpravu lesů, Vojenské lesy a statky ČR, s. p., Nadace dřevo pro život, Sdružení vlastníků obecních lesů, lesnické a dřevařské fakulty v Praze a v Brně a významnou měrou přispívají i městské lesy v čele s Lesy hl. m. Prahy. Lesní pedagogika v naší republice zatím není ukotvena v žádném právním předpisu, jako je tomu například v některých spolkových zemích Německa, v Rakousku či v Polsku. Pro metodickou a koordinační podporu Ministerstvo zemědělství vytvořilo pracovní skupinu, která se skládá ze zástupců výše zmíněných organizací a má za úkol zajistit jednotný postup lesní pedagogiky v Česku.

Posláním prožitkové pedagogiky Lesů hl. m. Prahy je seznámit Pražany s pražskou přírodou i se všemi jejími zákonitostmi

a názorně jim ukázat také to, jakou péči vyžaduje. Důraz přitom Lesy hl. m. Prahy kladou na hospodaření v lesích i na vodní ekosystémy, jejichž správu v Praze rovněž zajišťují. Výukové programy organizace pořádá od roku 2008, kdy se její součástí stalo nově vzniklé středisko Ekologická výchova. Středisko ročně připraví výukové programy a projektové dny pro cca 50 000 lidí. Na projekto-

vé vyučování klade nynější vzdělávací systém velký důraz a naše programy jsou poskládány tak, aby vyhovovaly cílům současného školství.

Širokým rozsahem výukových aktivit a svými pedagogickými dovednostmi dokážou lesní pedagogové v Praze zaujmout nejen děti z mateřských a základních škol, ale i teenagery na středních školách a výjimkou není ani vzdělávání studentů ze škol vysokých. V případě akcí pro veřejnost klientelu tvoří převážně rodiny s dětmi a ve velkém měřítku i zvídaví senioři. Pořádáme pro ně programy zaměřené na lesnictví, při výlovech pražských rybníků poznávají svět vodních živočichů a zázemí zookoutků se zástupci lesní zvěře a záchranné stanice pro handicapované volně žijící živočichy nám poskytuje zase ideální příležitost, abychom jim představili obor myslivosti. Zasvěcujeme je i do zapomenutých tajů tradičního včelařského řemesla, v čemž nám pomáhají funkční interaktivní včelnice.

V rámci každoroční celorepublikové akce nazývané Týden lesů jsme vytvořili projektový den Do lesa s lesníkem. Děti ze škol i veřejnost poznávají v praxi každodenní práci lesního hospodáře a zároveň si mohou s pomocí odborníků – lesních pedagogů jednotlivé lesnické činnosti samy vyzkoušet. Projekt je natolik úspěšný, že na jeho základech staví a podobné akce provádějí i spřátelené lesnické organizace po celé republice.

Lesní pedagogika poskytuje vědomosti, ale oslovuje také emoce, rozvíjí zručnost a podporuje tak celkový rozvoj osobnosti. Díky poznání a osobnímu prožitku získávají děti hlubší vztah k lesu a jeho obyvatelům a přitom se učí také respektu k práci lidí, kteří v něm pracují. Je to cesta, která může pomoci mladé, ale potažmo i starší generaci, aby znovu objevila svůj vztah k přírodě a naučila se projevovat úctu živým tvorům a životu samotnému.

Foto: Lesy hl. m. Prahy.

Šárka Holzbachová, DiS. *je pracovnicí Lesů hl. m. Prahy.*

Martin Mach Ondřej

Výstava LES – Nechte se vtáhnout do příběhu stromů a lidí

Děti, víte, co je to les a kdo v něm žije?

Foto: Martin Mach Ondřej

Jsou muzea a výstavy, kde návštěvník může leda tak pokorně hledět do vitrín a číst si odborné popisky. A pak jsou výstavy, kde si může sáhnout prakticky na cokoliv, kde nemá čas číst popisky, protože průvodce ho zapojí do příběhu výstavy. Přesně takový je LES, příběh stromů a lidí v Národním zemědělském muzeu na pražské Letné. Na své si přijdou hlavně děti.

Je dobré vědět, že na výstavu se bez průvodce nedostanete. Koncept Lesa je postavený na tzv. storytellingu: výstavou provázejí průvodci, kteří návštěvníkům příběh lesa a lidí vypráví. A jak vysvětluje Václav Kinský, lesník a jeden z autorů myšlenky výstavy, každý průvodce lesní příběh vypráví trochu jinak. „Chtěli jsme, aby si každý z našich vypravěčů objevil svůj vlastní vztah k lesu, aby vyprávěl svůj vlastní příběh lesa," říká Kinský.

Lesní výstava je v tom pravém smyslu slova interaktivní. Nečekejte však dotykové obrazovky a multimédiální efekty. Interaktivita Lesa je v tom, že se návštěvníci stanou součástí příběhu, mohou posedět v kanceláři lesního úředníka a prostudovat lesní mapy, stát se lesní zvěří (a k tomu využít vtipné převleky z papíru), mohou si osahat dřevo, listí, půdu. Slyšet zvuky lesa a čekat na bzučení lesní včely. Výkladové pasáže se střídají s chvílemi zklidněného naslouchání lesních zvuků, prostor je i na hru a kreativitu.

Výstava je rozprostřena po dvou patrech muzea a zasahuje i do prostor, kde jsou kanceláře úředníků muzea i kanceláře pronajaté firmám. Návštěvník tak nahlédne i do prostor, kam by se normálně nedostal a může se mu stát, že se na chodbě potká s úředníkem, který si jde umýt hrnek od kávy.

Tahle kdysi vypadala pracovna lesníka.

Foto: Martin Mach Ondřej

Lesník Kinský říká, že dnešní lidé o lese skoro nic neví, byť některé děti svými znalostmi umí překvapit. „Výstava má být jakási iniciace, aby se lidé o les začali zajímat. Výstava je abstrakce lesa, vypráví lidem, co les přináší do života lidí, vede je na cestě za bájným stromem," říká Kinský.

Výstava je podle něho přístupná pro všechny, děti, dospělé, seniory. Podle mého soudu je příběh lesa hlavně pro děti – ať už na školní výpravě, nebo na výpravě rodinné. Je možné, že vypravěč dokáže příběh podat i pro dospěláky, já soudím jen podle své zkušenosti z vyprávění pro prvňáčky.

Otázka samozřejmě je, jaký má vlastně smysl výstava o lese? Není lepší prostě zajít do pravého lesa? Využít nějaký program lesní pedagogiky, kdy se děti či dospělí o lese baví přímo v lese? Autentičnost pravého lesa na výstavě nezažijete, nepolezou po vás během výkladu lesní mravenci, jak se běžně děje při lesní pedagogice, i zvuky lesa jsou reprodukované.

Pochybností se nabízí řada. Moje zkušenost z výstavy je, že na prvňáčky základní školy, ke kterým jsem se přidal, zanechala vypravěčka Lucka hluboký dojem. Výstava má atmosféru a nápaditá řešení a dokáže oslovit. O tom, že výstava umí zaujmout, svědčí čtyři návštěvnické knihy plné pochvalných vzkazů. Vyplatí se na výstavu zajít. A pak vyrazit do pravého lesa zažít ten vlastní příběh lesa.

Výstava potrvá do 31. března 2016. Příběh lze stihnout za hodinu, lepší si vyhradit alespoň dvě hodiny, jinak si neužijete možnost vyrábět papír či si kreslit. Za zmínku stojí i nová stálá expozice o rybářství, která osloví jak návštěvníka chtivého informací, tak i děti, které se vyřádí na pramičce nebo v bobří chodbě.

Alespoň na chvíli být v papírové kůži prasete divokého!

Foto: Martin Mach Ondřej

Převzato ze serveru Ekolist.cz.

Martin Mach Ondřej vystudoval Sociální a kulturní ekologii na Univerzitě Karlově.

Leona Hornová

Putujte s Tobiášem Lolnessem ve větvích. Doslova.

Co si vybrat za námět či hlavní motiv z poutavého, poetického a rozsáhlého příběhu Tobiáše Lolnesse jako základ pro jeho inscenování? Napínavý děj? Zajímavé charaktery postav? Milostný příběh Tobiáše a Elíši nebo přátelství Tobiáše a Lea? Scénáristka Lenka Tretiagová vsadila hlavně na poetickou atmosféru a její sázka vyšla dokonale. Délka divadelního představení by nepojala příběh v celé jeho šíři a při extrakci zápletky by Tobiáš ztratil hodně ze svého kouzla. Důraz na atmosféru a pocity umožnil mimo jiné způsob zpracování. Nejde totiž o činohru, ale o tanečně divadelní inscenaci.

Když se vydáte do studia Alta, kde se představení v Praze hraje, ocitnete se v alternativním prostoru vzniklém ze starého skladiště. Je osobitý, ale za útulný by ho asi nikdo neoznačil. Po vstupu do divadelního sálu jste ale náhle ve zcela komorním prostředí – přímo v srdci stromu. Chcete se představení účastnit, prožít ho celé, o nic nepřijít? Pak si zujte boty a nechte se vést. Děti se nechají vtáhnout do představení hned, ne všichni dospělí se ovšem odhodlají klouzat se veřejně po obrovské klouzačce uprostřed jeviště. Za odměnu si ale mohou posedat přímo na větve stromu, či se účastnit těžení mízy pod vedením charismatického a vychytralého Jo Mitche. Lenka Tretiagová, která příběhem provází, diváky oslovuje a pomáhá je vtáhnout do života stromu. Umí zjevně pracovat s dětským kolektivem, s principy dramatické výchovy, dokáže diváky pozvat tichým hlasem k prožití příběhu.

Výborné pedagogické vedení Lenky Tretiagové je vidět na celé inscenaci. Děti z Tanečního studia Light podávají vynikající pohybové i herecké výkony, zvlášť přihlédneme-li k tomu, že většina z nich nepřekročila ještě svůj desátý rok věku. Malého Tobiáše ztvárnil osmiletý Adam Solar, Elíšu sedmiletá Emma Vorlová – oba svou roli zvládali bravurně. Z dospělých vyniká Vojta Švejda v postavě Jo Mitche. Nemá sice velký prostor k tanečním kreacím, ale podává skvělý především herecký výkon. Přesvědčivě ztvárňuje dokonalého manipulátora. Zejména starší děti tady mohou doslova prožít, jak se člověk může v dobré víře namočit do něčeho, co se nakonec ukáže skrz naskrz špatným. Ostatní dospělí aktéři naproti tomu mají prostor především k pohybově tanečnímu vyjádření, i to je vynikající. Živá hudba, často jen v podobě prazvláštních zvuků celé představení skvěle doplňuje a přispívá k jeho soudržnosti.

Vytknout by se inscenaci dal snad jen vlažný konec, kterému chybí náboj či katarze. Vše vlastně končí s otazníkem, ale ani ten není důrazný, neotvírá skutečné další otázky.

V tanečně divadelní inscenaci je důraz kladen na pohyb, ale netančí se beze slov. Řečeno je jen několik základních myšlenek celého románu. Z jejich výběru nezjistíte dopodrobna, co Tobiáš zažil, ale pochopíte hlavní myšlenku, ideu o životě stromu. Ta může, obzvlášť dětským čtenářům, při četbě zůstat skrytá právě ve stínu napínavého příběhu. V inscenaci naopak vyvstává zcela jasně. Středobodem je přednáška Tobiášova otce o míze a životě stromu a to, jak s novou informací naloží podnikavý a ziskuchtivý Jo Mitch. Ten hodlá využít pro svůj blahobyt veškerou mízu, bez ohledu na to, co to bude znamenat pro život stromu. Tenhle ekologický moment je pro poselství inscenace zásadní, není ovšem didaktizující či násilný. Stejně jako v literární předloze je nedílnou součástí příběhu.

S ekologickými tématy ale autoři projektu pracují v dílně, která následuje po představení. Nejčastěji hrají pro školy a s informacemi z představení potom nadále pracují. „Kolektiv stejně starých dětí nám umožňuje přizpůsobit se potřebám daného věku i v průběhu představení," vysvětluje Lenka Tretiagová. „Častěji třeba vznikne diskuze už během něj. Náš následující program je zaměřen hlavně na stromy, jejich význam pro život a krajinu," dodává.

Inscenaci svého románu viděl v Čechách i sám autor Timotée de Fombelle a byl spokojen. Nezklame určitě ani vás. Příběh Tobiáše Lolnesse nemusíte předem znát.

Putování ve větvích: Tanečně divadelní inscenace inspirovaná románem Timothée de Fombella Tobiáš Lolness

Taneční studio Light ve studiu ALTA. Příští reprízy 10. a 11. 4. 2016.

Převzato ze serveru Ekolist.cz.

Foto: Lenka Tretiagová

***Mgr. Leona Hornová** vystudovala Pedagogickou fakultu UK, pracuje v centru pro podporu rodiny Klub K2.*

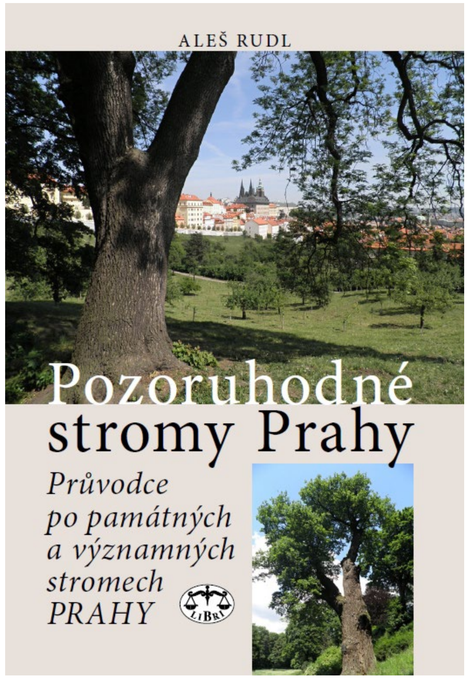

Pozoruhodné stromy Prahy

Průvodce po památných a významných stromech Prahy
Aleš Rudl

Jedním z přírodních prvků, které se významně podílejí na utváření městského prostředí Prahy, jsou dřeviny. Kniha se zabývá systematickým popisem památných a významných stromů na území hlavního města, u každého stromu je uvedena lokalita, druh stromu, identifikace a popis včetně historie ochrany a historických souvislostí. Součástí publikace je soubor vlastivědných vycházek, jejichž cílem jsou pozoruhodné stromy. Texty vycházek uvádějí kulturně-historické informace o chráněných územích Prahy.

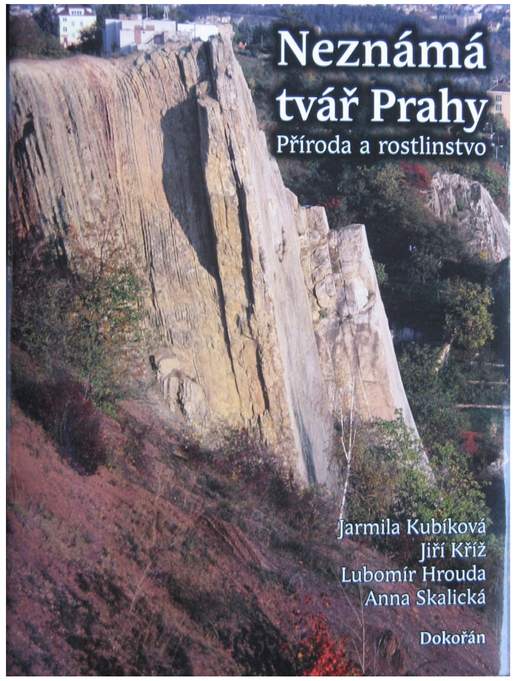

Neznámá tvář Prahy Příroda a rostlinstvo

Lubomír Hrouda, Jiří Kříž, Jarmila Kubíková a Anna Skalická

Praha je jedinečné město. A tento názor není jen obdiv místních patriotů. Území Prahy je skutečně celosvětově unikátní tím, že vznikalo v minulosti na dnech tří moří. Publikace informuje o přírodním prostředí města Prahy, o jeho poloze ve středu Evropy, o jeho unikátní geologické minulosti a o historii přírodních dějů od poslední doby ledové. Popisuje přirozenou vegetaci – pražské lesy, skály, louky, rybníky a vodní toky. Ukazuje, jaké rostliny doprovázejí vesnické usedlosti a městské domy, jaké cizokrajné stromy a okrasné byliny si lidé pěstují. Upozorňuje na druhy vzácné a chráněné a na možnosti jejich soužití s městem. Připojena je geologická mapa Prahy a mapa pražských chráněných území.

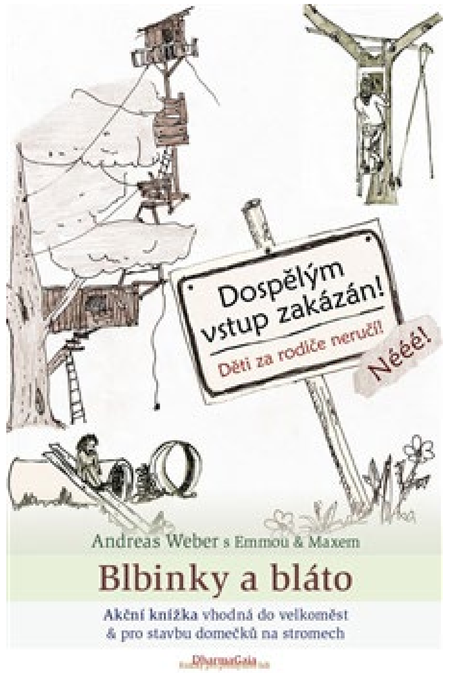

Blbinky a bláto

Andreas Weber

Tak trochu anarchistická knížka německého biologa o tom, jak dětem umožnit navrátit se k jejich přirozenosti. Patlání se v bahně, stavění tajných domečků, chytání zvířat? Unikněte s námi ze zajetí betonu a krásně vybavených hřišť. Ať žijí svobodné hrátky v přírodě a s přírodou. Oceněný novinář, biolog a filozof Andreas Weber spolu se svými dětmi Maxem (13) a Emmou (10) předvádějí, jak si děti mohou venku opět divoce a nevázaně hrát. Jejich návrhy sahají od spikleneckých pokynů, jak přeměnit vlastní zahradu v dobrodružnou zónu, až po výzvu k přestavbě školních dvorů a ulic měst v divoké přírodní prostory.

Chráněná území Prahy (pravý břeh Vltavy)

Jan Němec, Ondřej Bílek a Jiří Rom

Publikace je výstupem projektu realizovaného v rámci grantového řízení na podporu projektů ke zlepšení stavu ŽP pro rok 2013. Bohatě ilustrovaná publikace seznamuje s čtenáře s chráněnými částmi přírody na pravém břehu Vltavy. Publikace přináší základní přírodovědné informace o jednotlivých chráněných územích. Velmi cenné jsou aktuální statě o managementu jednotlivých území.

Úvodní cílená distribuce publikace směřovala na začátku roku 2015 do pražských základních a středních škol a knihoven, na úřady MČ v Praze a do vybraných neziskových organizací působících v oblasti ochrany životního prostředím na území Prahy (ZO ČSOP, středisek ekologické výchovy, ekoporaden aj.). Publikace je k dispozici pro další zájemce, zejména pro dětské kolektivy, organizace KČT v Praze, informační a turistická centra apod. a je dispozici také v elektronické podobě na CD-ROM. (kontakt: Odbor ochrany prostředí MHMP).

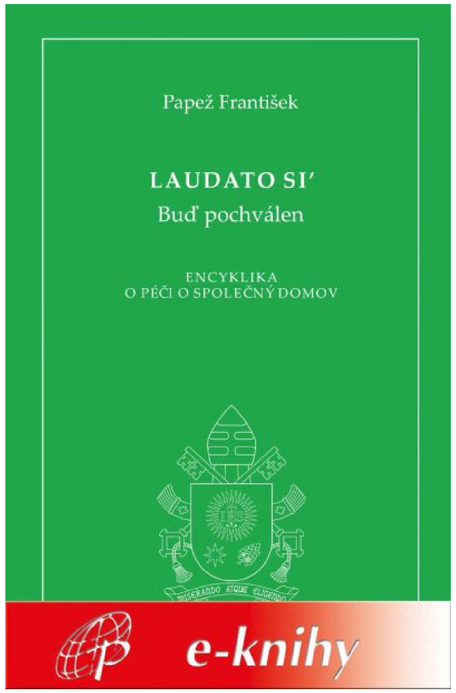

Laudato si´ Buď pochválen

František Papež

Klíčovým tématem encykliky je otázka: „Jaký svět chceme zanechat těm, kteří přijdou po nás, dětem, které právě vyrůstají?“ Podle papeže Františka však tuto otázku nelze řešit izolovaně, pouze v rámci životního prostředí. Papež upozorňuje, že se musíme ptát, co je smyslem života na zemi, jaké jsou hodnoty a základy společenského života, co je cílem naší práce a veškerého našeho úsilí. Pokud se nebudeme zabývat těmito hlubšími problémy, nepovede naše starost o ekologii k žádným významným výsledkům. Proto papež vybízí nejen věřící, ale též všechny obyvatele naší planety k ekologické konverzi a předkládá ve svém textu tzv. integrální ekologii, která se nezabývá pouze environmentálními problémy, ale řeší také hluboce lidské a sociální otázky. Celá encyklika, která je významným příspěvkem k dosavadní sociální nauce církve, je prodchnuta nadějí: „Lidstvo je stále schopné společně pracovat na budování našeho společného domova“. Volně ke stažení http://www.paulinky.cz/Knihovnicka/Encyklika-Laudato-si.

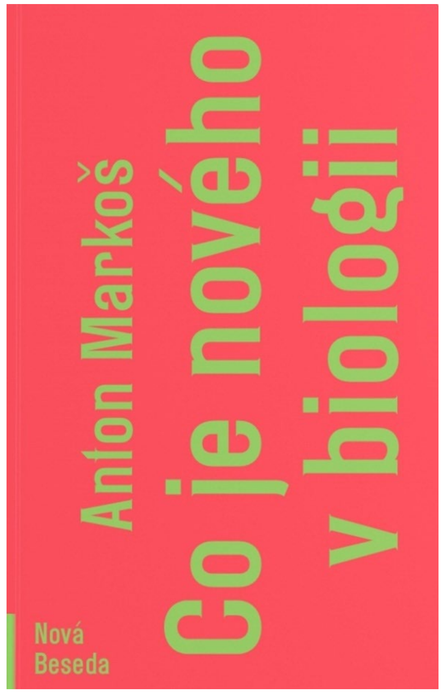

Co je nového v biologii

Anton Markoš

Do jaké míry umí živé organismy ovlivňovat samy sebe a své okolí? Anton Markoš přibližuje, jak se na tuto otázku i díky novým výzkumným možnostem dívají současní biologové. Pokusy s polidštěným droždím, nekonečné databáze informací o genech i nový kód společný rostlinám a živočichům. Geny však nejsou to jediné, co působí na fungování organismů.

ekologický X environmentální

Co znamená slovo EKOLOGICKÝ a co tajemně znějící ENVIRONMENTÁLNÍ?

Přídavné jméno EKOLOGICKÝ vychází ze slova ekologie, což je přírodovědný vědní obor, zabývající se vzájemnými vztahy mezi organismy a jejich prostředím, tedy i člověka a jeho okolí. Ekologie zkoumá organizaci a fungování ekosystémů, živočišných a rostlinných druhů a ostatních složek životního prostředí, je to věda o souvislostech a vztazích v přírodě.

Slovo „ekologický“ nebo „ekologie“ se už však široce používá i v širších souvislostech, nejen v úzkém smyslu tohoto zajímavého vědního oboru. Užívání tohoto termínu je mnohdy nesprávně ztotožňováno s péčí o životní prostředí, ochranou přírody či společenskou (politickou) ideologií apod.

Slovo ENVIRONMENTÁLNÍ vychází z anglického slova *environmental* a znamená: související s životním prostředím. Do češtiny se nepřekládá; kdybychom jej přesto chtěli přeložit, nejpřiléhavější slovo by bylo „životněprostředďový“, což je poněkud krkolomné.

Významově se tedy vžité slovo EKOLOGICKÝ velmi přibližuje, až překrývá se slovem ENVIRONMENTÁLNÍ. V jemném rozlišení významu pak ekologický vyjadřuje spíše kladný vztah k životnímu prostředí a vyjadřuje „šetrný k životnímu prostředí“, nebo „příznivý pro životní prostředí“.

EVVO

EVVO = Environmentální Vzdělávání, Výchova a Osvěta

Tato používaná zkratka vyjadřuje pojem zakotvený i v české legislativě, tedy v zákonech. Tento pojem je institucionálně zakotven ve Státním programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. V devadesátých letech 20. století začal tento pojem ve formálním pojetí nahrazovat původně používaný termín „Ekologická výchova“. Státní program jej definuje následovně: „Výchova, osvěta a vzdělávání se provádějí tak, aby vedly k myšlení a jednání, které je v souladu s principem trvale udržitelného rozvoje, k vědomí odpovědnosti za udržení kvality životního prostředí a jeho jednotlivých složek a k úctě k životu ve všech jeho formách.“ EVVO představuje jeden z klíčových preventivních nástrojů ochrany životního prostředí.

SEV

SEV = Středisko Ekologické Výchovy

Středisko ekologické (environmentální) výchovy je zařízení, které se zaměřuje na realizaci výukových programů pro děti a mládež, vzdělávací akce pro pedagogické pracovníky, mimoškolní činnost pro děti a mládež, akce pro širokou veřejnost, publikační činnost, případně další činnosti z oblasti EVVO. V mnoha případech je synonymem s pojmenováním: „Centrum Ekologické Výchovy“, „Ekocentrum“, aj.

V jemném významu slova pak SEV představuje větší, většinou krajské středisko s celou šíří aktivit a programů pro všechny cílové skupiny.

Připravil Petr Holý.

KALENDÁŘ AKCÍ

Venkov
1. března 2014 (sobota) – 3. dubna 2016 (neděle)

Výstava Národního muzea přináší atmosféru venkova do srdce Prahy Výstava Venkov seznámí návštěvníky Národopisného muzea – Musaionu s každodenností českého, moravského a slezského venkova v druhé polovině 19. a na počátku 20. století.

Místo konání: Praha. Národopisné muzeum – Musaion, Letohrádek Kinských, Kinského zahrada 98, Praha 5.
Pořádá: Národní muzeum, www.nm.cz
Více informací: www.nm.cz/Historicke-muzeum/Vystavy-HM/Venkov.html

Od věku sloužím člověku (Prodlouženo)
18. září 2014 (čtvrtek) – 31. prosince 2016 (sobota)

Obaly jsou všude kolem nás a bez nich bychom si těžko dokázali představit normální život. Obaly chrání potraviny před zkažením, umožňují snadnější transport, chrání obsah výrobku před nežádoucími škůdci, umožňují nám potraviny konzumovat a mnoho dalších funkcí. více

Místo konání: Praha. Národní zemědělské muzeum, Kostelní 1300/44.
Více informací: www.nzm.cz/vystavy/?id=303

Museo Mundial (Prodlouženo)
16. října 2014 (čtvrtek) – 31. března 2016 (čtvrtek)

Národní zemědělské muzeum Praha, jehož zřizovatelem je Ministerstvo zemědělství České republiky, představuje unikátní výstavu Museo Mundial. Jejím cílem je upozornit na globální problémy a to, jak na nás dopadají. více

Místo konání: Praha. Národní zemědělské muzeum, Kostelní 1300/44.
Více informací: www.nzm.cz/vystavy/?id=450

LES – příběhy stromů a lidí – poznávací a zážitková výstava (Prodlouženo)
13. června 2015 (sobota) – 31. března 2016 (čtvrtek)

Vydejte se na cestu lesem za bájným stromem života a poznání z počátku věků, na napínavou a hravou pouť za dávnou duší lesa, která nás provází, aniž o ní víme. Příběhy stromů, lesníků a dalších obyvatel lesa vám budeme vyprávět v zákoutích a hnízdech, uprostřed kmene i ve víru letokruhů. více

Místo konání: Praha. Národní zemědělské muzeum, Kostelní 1300/44, velký sál – východ/ sever – 1. patro.
Pořádá: Národní zemědělské muzeum, http://www.nzm.cz/
Více informací: www.nzm.cz/vystavy/?id=510

Organizátorský kurs Praha
14. října 2015 (středa) 18.00 – 11. května 2016 (středa) 21.00

Kurz je určen pro začínající organizátory zážitkových dobrovolnických akcí především pro mládež, ale díky širokému záběru a praktickému zaměření bude přínosný i pro zkušené organizátory ze všech organizací i neorganizované. Ve středu 14. 10. více

Místo konání: Praha. Klubovna Hnutí Brontosaurus Praha, Senovážná ulice, 81 první patro.
Pořádá: Regionální centrum Hnutí Brontosaurus Praha, http://praha.brontosaurus.cz, Rostislav Konůpka
e-mail: praha@brontosaurus.cz
tel.: 722 561 150
Více informací: http://praha.brontosaurus.cz/ohb https://www.facebook.com/events/953270714736842/

Roční kurz včelařství 2015 / 2016 Praha
3. listopadu 2015 (úterý) – 11. června 2016 (sobota)

Roční kurz včelaření 2015/2016. Je vhodný pro laiky i začátečníky, jenž touží poznat včelaření teoreticky a prakticky od zkušených včelařů s lektorů. Jestliže jste se rozhodli včelařit, získáte komplexní průpravu včelařením. více

Místo konání: Praha. Na Příkopě 31.
Pořádá: Léčivý med.cz, www.lecivymed.cz
e-mail: lecivymed@gmail.com
Více informací: www.lecivymed.cz/vcelarske-kurzy/rocni-kurz-vcelareni-102015--62016

Džungle, která nespí
8. ledna 2016 (pátek) 18.00–20. března 2016 (neděle)

Ocitněte se po setmění v divoké džungli... Návštěvníky oblíbené večerní provázení nemůže v roce 2016 chybět. Vychutnejte si tajemnou atmosféru skleníku Fata Morgana s tropickými rostlinami a kuňkáním drobných tropických žab.

Místo konání: Praha. Botanická zahrada hl. m. Prahy, Nádvorní 134.
Pořádá: Botanická zahrada hl. m. Prahy, www.botanicka.cz
Více informací: www.botanicka.cz/hlavni-stranka/aktualni-akce/dzungle-ktera-nespi.html?page_id=5310

Výstava „Bydleme zdravě – půjde to hravě"
1. března 2016 (úterý) – 29. dubna 2016 (pátek)

Výstava interaktivním a hravým způsobem ukazuje, že energeticky šetrné domy jsou jednoduchým a chytrým řešením, jak zdravě bydlet. Výstava je určena především pro 4.–6. třídy základních škol, tj. dětem od 9–13 let, a výukový program je zcela zdarma.

Místo konání: Praha. Národní technické muzeum, Kostelní 1320/42.
Pořádá: Centrum pasivního domu, www.pasivnidomy.cz, Kateřina Tydlačková
e-mail: katerina.tydlackova@seznam.cz
tel.: 777 479 141
Více informací: www.pasivnidomy.cz/bydleme-zdrave-pujde-to-hrave/t4076

Na tom našem dvoře
7. března 2016 (pondělí) 16.00–18.00

Setkání se zvířaty našeho dvora, kde se dozvíte informace o jejich životních potřebách. S některými zvířaty přijdete do přímého kontaktu a některá z nich nakrmíte. Navštívíte běžně nedostupné prostory areálu. Na závěr si děti vyrobí z papíru a vlny kuřátko, které si odnesou domů. více

Místo konání: Praha. Toulcův dvůr, Kubatova 32/1.
Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz, Marie Moravcová
e-mail: moravcova@toulcuvdvur.cz
tel.: 733 770 258
Více informací: www.toulcuvdvur.cz/details/3109058-na-tom-nasem-dvore-%E2%80%A6/
Na akci je nutné se předem přihlásit.

Za sovím houkáním – Obora Hvězda
8. března (úterý) 18.00–19.30

Večerní výpravy pro školy i veřejnost za královnami noci do pražských lesů a parků. Sovy patří mezi tajemné obyvatele naší přírody. Všichni je znají, ale málokdo je viděl. V doprovodu odborníků navštívíme večerní les v době sovích námluv.

Místo konání: Praha. Obora Hvězda.
Pořádá: Lesy hl. m. Prahy, fiserova@lesy-praha.cz, 775018624
Více informací: www.lesypraha.cz
Na akci je nutné se předem přihlásit.

Kuřátko a obilí
9. března 2016 (středa) 16.00–18.00

„Jak to bylo, pohádko? No, ano „ztratilo se kuřátko. Za zahradou mezi poli pípá, pípá, nožky bolí...“ Tato známá pohádka povede děti programem, ve kterém se hravou formou dozví, jak vypadá ve skutečnosti obilí, ve kterém se kuřátko ztratilo. více

Místo konání: Praha. Toulcův dvůr, Kubatova 32/1.
Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz, Marie Moravcová
e-mail: moravcova@toulcuvdvur.cz
tel.: 733 770 258
Více informací: www.toulcuvdvur.cz/details/3109059-kuratko-a-obili/
Na akci je nutné se předem přihlásit.

Neznámá tvář Prahy
14. března (pondělí) 18.00–19.00

Geobotanička RNDr. Jarmila Kubíková spolu s kolektivem dalších odborníků botaniků, geologů a paleontologů vydala před rokem novou publikaci „Neznámá tvář Prahy“. Jejich cílem bylo vyplnit mezeru mezi spoustou vědeckých pojednání, publikací popularizační. Jak se jim to povedlo, musíme posoudit my, čtenáři. Paní RNDr. Kubíková připravila tuto přednášku a prezentaci knihy. Mluvené slovo doplní obrázky a ráda odpoví na vaše dotazy.

Místo konání: Praha. Velká přednášková síň, Toulcův dvůr.
Kubatova 32/1.
Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz, Marie Moravcová
e-mail: moravcova@toulcuvdvur.cz
tel.: 733 770 258
Více informací: http://www.toulcuvdvur.cz/index.php?option=com_redevent&view=details&id=1598&xref=31068519

Za sovím houkáním
15. března (úterý) 18.00–19.30

Večerní výpravy pro školy i veřejnost za královnami noci do pražských lesů a parků. Sovy patří mezi tajemné obyvatele naší přírody. Všichni je znají, ale málokdo je viděl. V doprovodu odborníků navštívíme večerní les v době sovích námluv.

Místo konání: Praha. Obora Satalice.
Pořádá: Lesy hl. m. Prahy
e-mail: fiserova@lesy-praha.cz,
tel.: 775 018 624
Více informací: www.lesypraha.cz
Na akci je nutné se předem přihlásit.

FESTIVAL EVOLUTION 2016
18. března 2016 (pátek) 10.00 – 20. března 2016 (neděle) 18.00

Festival, který vám nasadí brouka do hlavy. Nepřeberné množství novinek, trendů a inspirace nabídne již podvanácté Festival Evolution, který proběhne ve dnech 18. až 20. března 2016 na Výstavišti v pražských Holešovicích.

Místo konání: Výstaviště Praha Holešovice. Areál Výstaviště 67,
Praha 7 – Průmyslový palác
Pořádá: FELICIUS MEDIA s.r.o., www.festivalevolution.cz/cz/
e-mail: festival@feliciusmedia.cz,
tel.: 222 311 108
Více informací: www.facebook.com/eso.bio.eco

Staročeský velikonoční jarmark
19. března 2016 (sobota) 10.00–17.30

Tradiční jarní setkání s přírodou, tradicemi, řemesly a řemeslníky. Budete mít možnost si v připravených dílničkách vyrobit píšťalku, pomlázku, řehtačku nebo jiný předmět vztahující se k jaru.

Místo konání: Praha. Toulcův dvůr, Kubatova 32/1.
Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz, Marie Moravcová
e-mail: moravcova@toulcuvdvur.cz
tel.: 733 770 258
Více informací: www.toulcuvdvur.cz/details/3109060-starocesky-velikonocni-jarmark/

Společně ukliďme Prahu 10
9. dubna 2016 (sobota)

9. dubna proběhne tradiční dobrovolnický úklid zelených ploch v rámci kampaně Clean Up The World.

Více informací: www.natura-praha.org/ekocentrum

Den Země na Praze 15
15. dubna (pátek)

Oslavy Dne Země. Stanoviště o pražské přírodě.

Místo konání: Praha. Boloňská ulice.
Pořádá: MČ Praha 15

Den Země na Praze 13
19. dubna (úterý) 9.00–18.00

Oslavy Dne Země. Stanoviště o pražské přírodě.

Místo konání: Praha. Prostranství metro Lužiny.
Pořádá: MČ Praha 13

Den Země na Praze 4
21. dubna (čvrtek) 9.00–16.00

Oslavy Dne Země. Stanoviště o pražské přírodě.

Místo konání: Praha. Park Na Pankráci.
Pořádá: MČ Praha 4

Informačně – vzdělávací akce pro veřejnost v rámci oslav Dne Země 2016

20. 4. (středa), 26. 4. (úterý) a 28. 4. 2016 (popř. 25., nebo 27. 4. 2016, termín bude upřesněn)

Jedná se o třídenní informačně – vzdělávací akci hlavního města Prahy pro veřejnost zaměřenou na problematiku ochrany životního prostředí. Akce bude realizována ve spolupráci s dalšími organizacemi a společnostmi.

V jednotlivých dnech bude od 9.00 do 17.00 v provozu informační stánek, na kterém budou probíhat všestranné informační aktivity k problematice ochrany životního prostředí v Praze. Pro veřejnost budou připraveny různé informační materiály týkající se problematiky odpadů, zeleně, vody, využívání energie aj. Bude připraven bohatý program pro děti a dospělé, budou probíhat tematicky zaměřené hry a soutěže

Místo konání: Praha 6, Obora Hvězda, u Letohrádku Hvězda (20. 4.), Praha 7, Královská obora Stromovka, u Šlechtovy restaurace (26. 4.), Praha 2, Riegrovy sady (28. 4., popř. 25., nebo 27. 4.)
Pořádá: Hlavní město Praha, Odbor ochrany prostředí MHMP (www.praha.eu)
Více informací: http://portalzp.praha.eu/evvo, http://portalzp.praha.eu/denzeme2016

Den Země – Jídlo a svět

22. dubna (pátek) 13.00–17.00

Přijďte s námi oslavit Den Země. Uvidíte, jak dlouhá je cesta některých potravin na náš stůl a jak to, co jíme, ovlivňuje svět kolem nás. Kromě toho zjistíme, že není mléko jako mléko, vyzkoušíte si dojení, dělání tvarohu a pečení chleba. Naučíte se poznávat bylinky, které můžeme jíst a jak je použít do zdravé pomazánky.

Místo konání: Praha. Venkovní prostory Toulcova dvora. Kubatova 32/1.
Pořádá: Toulcův dvůr, www.toulcuvdvur.cz, Zdeňka Kožárová
e-mail: programy@toulcuvdvur.cz
tel.: 271 750 548
Více informací: http://www.toulcuvdvur.cz/index.php?option=com_redevent&view=details&id=1604&xref=31068525

Den Země 2016 v Praze 10 – Malešicích

23. dubna 2016 (sobota)

23. dubna v Malešickém parku, tradiční soutěžně-herní akce pro děti, rodiče a všechny ostatní.

Více informací: www.natura-praha.org/ekocentrum

Den Země – poznávání jarní přírody

3. května (úterý) 9.00–16.00

Stanoviště o pražské přírodě.

Místo konání: Praha. Lesopark Hodkovičky.
Pořádá: MČ Praha 4

Týden lesů 2016 – Do lesa s lesníkem

9. května – 14. května (pondělí–sobota) 9.00–17.00

Týden v pražských lesích. Akce pro školy i veřejnost zaměřené na péči o pražskou přírodu. Programy v rámci celorepublikového Týdne lesů 2016. Pořádají Lesy hl. m. Prahy ve spolupráci s dalšími lesnickými organizacemi.

Místo konání: Praha. Lesopark Hostivař, Kunratický les, Stromovka.
Pořádá: Lesy hl. m. Prahy
email: sev@lesy-praha.cz
tel.: 775 018 624
Více informací: www.lesypraha.cz

Komentovaná vycházka naučnou stezkou Svatého Josefa

15. května 2016 (sobota)

15. května komentovaná vycházka s tvůrci naučné stezky v Praze-Malešicích.

Více informací: www.malesice.eu/akce

Kalendář akcí v oblasti ŽP a EVVO v Praze s mapovým výstupem

Hlavní město Praha zajišťuje od roku 2013 provoz kalendáře akcí v ŽP a EVVO pořádaných na území města. Zájemcům je na webových stránkách města k dispozici přehled akcí zahrnující zejména konference a semináře, festivaly a slavnosti, výstavy a veletrhy, přednášky a diskuze, dílny a workshopy, ale také filmy, videoprojekce, koncerty, divadelní představení, tábory, výlety a pobytové akce a také veřejná projednávání vlivů záměrů na životní prostředí, které aktuálně probíhají nebo proběhnou na území Prahy. Ke každé akci je možné zobrazit základní popis i kompletní podrobné informace včetně odkazu na další informace na stránkách pořadatelů akce. Kalendář je k dispozici v textové a mapové verzi. Mapová verze (v provozu od r. 2015) umožňuje jednoduchý výběr akcí podle jejich typu, další možnosti výběru akcí (podle data konání nebo detailního typu akce) poskytuje textová verze. Všechny evidované akce jsou k dispozici také v rámci Kalendáře akcí na stránkách Ekolist.cz.

Aplikace vznikla spoluprací hl. m. Prahy, společností EtNetera, a.s. a Hydrosoft Veleslavín a organizace BEZK, z.s, která zajišťuje provoz kalendáře akcí v ŽP po obsahové stránce.

VYBRANÉ PRAŽSKÉ PROJEKTY A AKTIVITY V OBLASTI EVVO

Základní informace k dlouhodobým systémovým projektům a aktivitám v oblasti EVVO zajišťovaným a podporovaným hlavním městem Prahou.

Krajská konference EVVO

http://portalzp.praha.eu/evvo

Hlavní město Praha pořádá od roku 2008 každoročně odbornou konferenci věnovanou environmentálnímu vzdělávání, výchově a osvětě v hl. m. Praze. Jedná se o jednodenní akci, kde jsou představovány nejnovější trendy a principy v této oblasti, a to jak teoreticky formou přednášek, tak i prakticky v rámci workshopů. Konference je určená odborné veřejnosti z hl. m. Prahy, přičemž některé ročníky jsou tematicky zaměřené přímo na vybranou

cílovou skupinu, např. na pedagogy a pedagogické pracovníky, veřejnou správu apod.

Účelem Krajské konference EVVO je především vzájemné seznámení a setkání realizátorů a poskytovatelů EVVO v hl. m. Praze, výměna zkušeností a ukázky příkladů dobré praxe aj. Účastníci dále získávají kontakty na realizátory EVVO v hl. m. Praze a možné partnery v této oblasti.

Akce pro veřejnost v rámci oslav významných dnů s tematikou životního prostředí (Den Země apod.)

http://portalzp.praha.eu/evvo

Hlavní město Praha pořádá již od roku 2006 v rámci oslav svátku Dne Země informačně – vzdělávací akci pro veřejnost zaměřenou na problematiku ochrany životního prostředí. V posledních letech je akce koncipována jako třídenní a uskutečňuje se ve třech atraktivních přírodních lokalitách na území hl. m. Prahy. V jednotlivých dnech je od 9.00 do 17.00 v provozu informační stánek, na kterém probíhají všestranné informační aktivity k problematice ochrany životního prostředí v Praze. Nosným tématem je problematika třídění a recyklace odpadů a také téma v rámci vyhlášení Mezinárodního roku. Pro veřejnost jsou připraveny různé informační materiály týkající se problematiky odpadů, zeleně, vody, využívání energie aj. Pro děti je připraven bohatý program realizovaný kvalifikovanými lektory (tematicky zaměřené vědomostní soutěže a hry, vystoupení s živým pejskem aj.)

Akce je realizovaná ve spolupráci s dalšími organizacemi a společnostmi.

Hlavní město Praha se již od roku 2003 aktivně zapojuje do akcí pořádaných pod záštitou primátora/ky v rámci Evropského týdne mobility (ETM). ETM se koná v tradičním termínu od 16. do 22. září daného roku. Každý rok je vyhlašováno jiné motto, které je obsahově zaměřené na udržitelnou mobilitu, cyklodopravu, ekologii apod. V městských částech Prahy pak v uvedených dnech probíhají různé akce s doprovodným programem. Zpravidla poslední den konání ETM se koná tzv. „Evropský den bez aut".

Další významnou aktivitou pro veřejnost a školy je již tradiční vícedenní akce v rámci oslav Týdne lesů v ČR zajišťovaná v Praze od roku 2009 Lesy hl. m. Prahy (s tématem les a lesnictví).

Ekologické výukové programy a dlouhodobé vzdělávací programy a projekty pro školy

http://portalzp.praha.eu/evvo

Podpora realizace ekologických výukových programů (EVP) a dlouhodobých vzdělávacích programů a projektů pro školy je jedním ze základních pilířů rozvoje systému EVVO na území hl. m. Prahy pro děti od mateřského věku po středoškoláky Realizace těchto programů a projektů je v souladu s platnou Krajskou koncepcí environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty hlavního města Prahy na období 2016–2025. Tato podpora ze strany města je v současné době zajišťována prostřednictvím grantů na podporu projektů ke zlepšení stavu životního prostředí hl. m. Prahy. V rámci podpory EVP byla například v roce 2014 realizováno více než 1 545 konkrétních programů pro 24 192 účastníků. Kromě toho bylo realizováno další množství EVP pro školy mimo uvedené grantové projekty, např. prostřednictvím nabídky SEV Lesů HMP. Pro školní rok

2015/2016 je v rámci uvedené grantové podpory zajištěna nabídka 220 různých EVP. Cílená finanční podpora ze strany hl. m. Prahy je směrována také na tzv. Dlouhodobé vzdělávací programy a projekty, kde bylo v rámci grantového programu pro období 2015–2016 podpořeno 6 takovýchto projektů, do kterých se zapojí minimálně 117 škol. Tematicky pokrývá nabídka EVP a dlouhodobých programů a projektů pro školy širokou škálu témat zahrnující např. třídění a následné zpracování odpadu, kompostování, aktivní ochranu přírody, komunitní hospodaření, šetrné zacházení s vodou apod. Informace o aktuální nabídce pro daný školní rok mohou zájemci najít na uvedených stránkách v rámci Portálu ŽP hl. m. Prahy nebo na stránkách jednotlivých realizátorů EVVO v Praze.

Exkurze pro žáky základních a studenty středních škol

http://portalzp.praha.eu/evvo

Od roku 2008 zprostředkovává hlavní město Praha žákům základních a od školního roku 2010/2011 i středních škol na území hl. m. Prahy návštěvu provozů na využití a likvidaci odpadů formou exkurzí. Projekt doplňuje žákům potřebné informace o zpracování a následném využívání recyklovatelných odpadů a umožňuje jim zhlédnout tyto procesy přímo v provozovnách. Nabídka zahrnuje exkurze do čistíren odpadních vod, na skládky odpadů a sběrné dvory, ale především přímo do provozů, v nichž se odpady zpracovávají. Tedy do papíren, sklářen, na recyklační linky plastů a také do bioplynových stanic. Smyslem realizace těchto exkurzí je podpora moderní výuky žáků základních a středních škol, která má být co nejvíce názorná a zaměřená na osobní prožitek a měla by nabízet komplexní pohled na nakládání s odpady.

V roce 2016 spustilo hlavní město Praha pilotní projekt „Exkurze do komunitních zahrad a rodinných farem v Praze a okolí pro žáky škol hl. m. Prahy“, v rámci kterého mohou žáci II. stupně základních škol a studenti nižších ročníků víceletých gymnázií v Praze navštívit vybrané hospodářské lokality, zahrnující komunitní zahrady, potravinově využívané školní zahrady, rodinné farmy, komunitní kompostárny, městské včelíny a městské extenzivní sady s původními českými odrůdami. Smyslem projektu je vzbudit u žáků a studentů zájem o lokální potraviny a posílit jejich motivaci k částečnému samozásobitelství v případě sezónního ovoce a zeleniny.

V prvním roce fungování tohoto projektu se počítá s cca 60 exkurzemi do 18 vybraných lokalit. Po vyhodnocení pilotního projektu se předpokládá pokračování projektu i v dalších letech.

Vzdělávání pedagogů

http://portalzp.praha.eu/evvo

Odborné semináře určené pedagogům pražských MŠ a ZŠ pořádá hl. m. Praha od r. 2007.

Cílem seminářů je zvyšovat odbornou úroveň pedagogických pracovníků v oblasti informací o ŽP a ekologické výchovy. Obsahem seminářů jsou informace o nakládání s odpady v Praze, o fungování systému hospodaření s odpady, seznámení s novými projekty a aktivitami hl. m. Prahy v oblasti hospodaření s odpady a v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO) se zaměřením na školy a předškolní výchovu dětí. Semináře jsou poskytovány učitelům zdarma a rovněž tak informační materiály k daným tématům.

Podpora ekoporadenství

http://www.ekoporadnypraha.cz

V souladu se zákonem č. 123/98 Sb., celostátními koncepčními dokumenty i platnou Krajskou koncepcí environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty hlavního města Prahy na období 2016 – 2025 podporuje hl. m. Praha dlouhodobě rozvoj neziskové ekoporadenské činnosti na území města. Podporovány jsou zejména aktivity tipu provozování „kamenných“ poraden (zejména v dřívějších letech, v současnosti již v omezeném rozsahu), příprava a vydávání, resp. publikování informačních materiálů a odborných článků k jednotlivým tématům životního prostředí, pořádání odborných seminářů a přednášek pro veřejnost, komunikace s uživateli s využitím internetových služeb a speciálních ekoporadenských aplikací apod. s tím, že v průběhu let se mění podíl jednotlivých tipů aktivit a podpora je postupně směřována více na novější formy zahrnující převážně elektronickou komunikaci s uživateli.

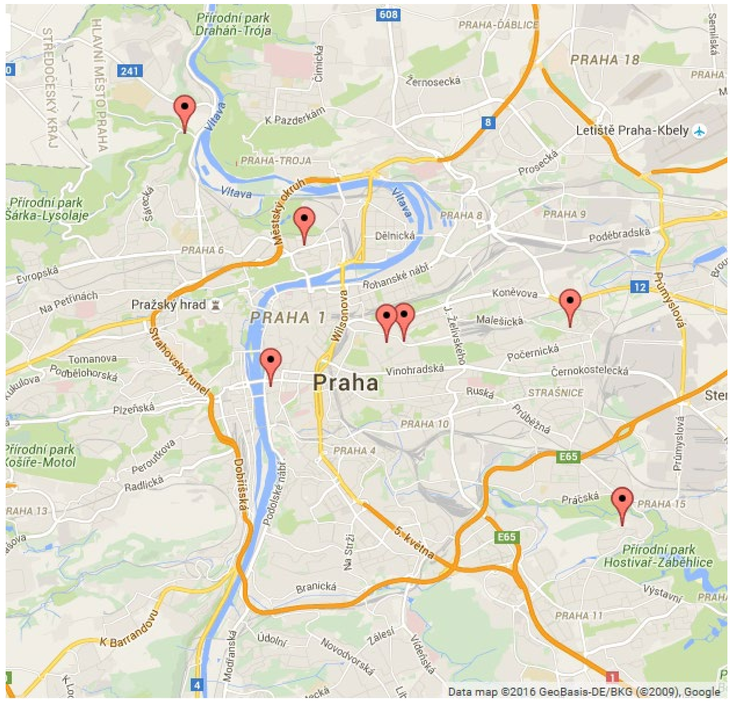

Poskytování informací o životním prostředí v Praze

http://portalzp.praha.eu

Hlavní město Praha má dlouholetou tradici v oblasti zpracování a poskytování informací o životním prostředí. Nejznámějším výstupem z provozovaného informačního systému o životním prostředí v Praze (IOŽIP) se stala **ročenka Praha životní prostředí** vydávaná pravidelně od r. 1989, později i v anglické verzi a v elektronické formě. Vydání ročenky od verze 2010 zahrnují jednak podrobnou verzi o rozsahu cca 300 stran (pouze v češtině a jen v elektronické formě) a dále zkrácenou dvojjazyčnou verzi publikace, která je k dispozici v tištěné i elektronické podobě a informační leták s výběrem údajů z ročenky (česko-angl., v tištěné podobě i v elektronické verzi).

Základními výstupy na internetu jsou v současnosti **Portál životního prostředí** zprovozněný v roce 2015 a **Atlas životního prostředí**. K dispozici je uživatelům i řada dalších webových stránek a internetových aplikací (např. stránky Pražská příroda, Praha zelená, Kalendář akcí v ŽP a EVVO aj.).

V Praze za přírodou

http://portalzp.praha.eu/zaprirodou

Hlavní město Praha realizuje, souběžně s projekty a aktivitami v oblasti praktické ochrany a péče o životní prostředí a přírodu v Praze, také rozsáhlé množství informačních a osvětových aktivit, které jsou dílem zaměřeny na zpracování a poskytování informací o možnostech trávení volného času v pražské přírodě. Informace jsou veřejnosti k dispozici jak v podobě tištěných informačních materiálů a publikací, tak i na internetových stránkách města.

Od roku 2007 je postupně připravována rozsáhlá **sada tištěných informačních materiálů pro veřejnost k pražské přírodě.** V současné době jsou k dispozici série: Lesy a lesoparky Prahy, Přírodní parky Prahy, Parky a zahrady Prahy, Naučné stezky Prahy, Potoky pro život, Po Praze podél potoků, Za památnými stromy Prahy pěšky a MHD, Pražská příroda – známá, neznámá. V rámci spolupráce s dalšími subjekty jsou k dispozici i další informační materiály, např. Studánky a prameny v Praze. Pro školy, knihovny a informační střediska jsou zdarma k dispozici i další **publikace** s tematikou pražské přírody (např. Památné stromy Prahy, Chráněná území Prahy). K uvedeným materiálům bude od léta 2016 nově k dispozici **pořadač V Praze za přírodou a pro přírodu, mapa V Praze za přírodou** a shrnující **úvodní infomateriál** téhož názvu.

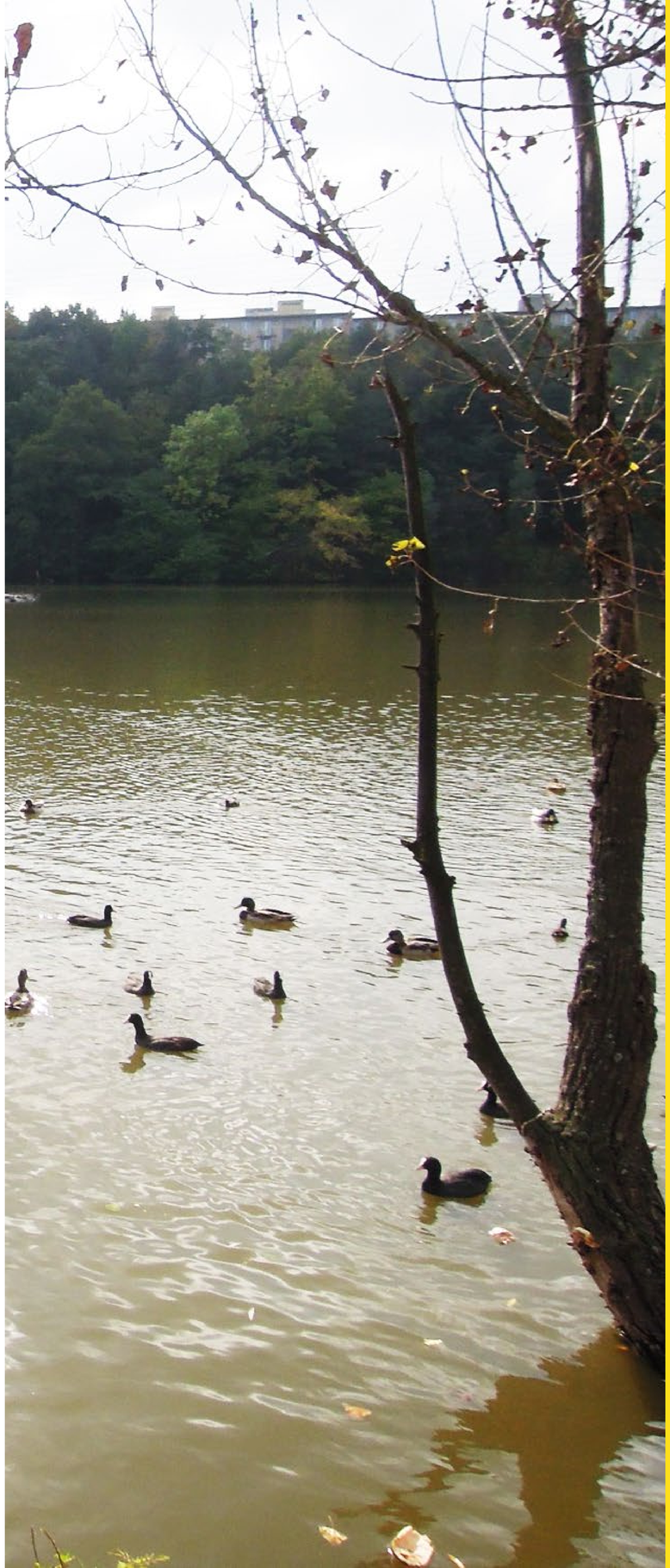

PRAŽSKÁ EVVOLUCE

Foto: Zuzana Pipla Havlínová